

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

**Pohled na úděl člověka v knize
Kohelet**

**Conception of a Human Share in The
Book of Qohelet**

**Vedoucí práce:
ThDr. Markéta Holubová ThD.**

**Autor:
Miroslav Freund**

Praha 2010

ANOTACE

Tato práce „Pohled na úděl člověka v knize Kohelet“ pojednává o významu lidského údělu tak, jak nám jej předkládá biblická kniha Kohelet. V první kapitole se zabývám pojetím člověka z pohledu Bible a rabínského judaismu. V druhé kapitole pojednávám o obecné charakteristice díla. Soustřeďuji se především na jeho žánrové zasazení, na problematiku autorství a původu díla, ve stručnosti načrtávám zásadní témata a motivy knihy, jakož i zařazení spisu v rámci židovské liturgie. Na konci kapitoly také nastiňuji problematičnost knihy v souvislosti s jejím začleněním do biblického kánonu. Třetí kapitola detailněji popisuje hlavní tematiku Koheleta, ve světle tradičního judaismu. Čtvrtá kapitola pojednává o obecném obsahu díla. V páté kapitole předkládám ukázkou rabínského výkladu vybraných pasáží, zabývajících se lidským údělem. V šesté kapitole jsem si vyhranil místo na vlastní zamyšlení a shrnutí stěžejních myšlenek, které prostupují celým dílem.

ANNOTATION

The work „Conception of a Human Share in The Book of Qohelet“ deals with the meaning of human fate as described by the Biblical book Qohelet. In the first chapter it pursues the concept of man from the point of view of the Bible and Rabbinical Judaism. The second deals with the general characteristics of the book. I focused primarily on characterizing the genre and questions regarding the authorship and origin of the work, I outline the fundamental themes and motives of the book as well as its inclusion into the Biblical canon. The third chapter describes in greater detail the main theme of Qohelet in light of traditional Judaism. The fourth deals with the general content of the work. In the fifth is submitted an illustration of the rabbinical interpretation of chosen passages of the text dealing with the fate of man. The sixth chapter is devoted to personal thoughts and a summary of fundamental thoughts that run through the entire work.

KLÍČOVÁ SLOVA

Kohelet; člověk; B-h; stvoření; výklad; Raši; pomíjivost.

KEYWORDS

Qohelet; man; G-d; creation; interpretation; Rashi; futility.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 22. července 2010

Miroslav Freund

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji za cenné rady a vedení ThDr. Markétě Holubové, ThD., děkuji také Doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc., za jeho neustálou podporu při řešení studijních problémů. Mé manželce Barboře a mé mamince, patří velký dík za vytvoření vhodného studijního prostředí pro sepsání této práce.

OBSAH

OBSAH	5
SEZNAM ZKRATEK	6
Úvod	7
1. Postavení člověka z pohledu rabínského judaismu	9
1.1 Člověk v rámci stvoření	9
1.2 Tělo a duše	10
1.3 <i>Adam min ha-adama</i>	13
1.4 Člověk v zajetí pudů	14
2. Charakteristika díla	17
2.1 Žánrová příslušnost	17
2.2 Motivy a témata knihy	18
2.3 Autorství a původ	20
2.4 Význam liturgického zařazení	22
2.5 Uznání B-žské inspirace	23
3. Tématika Koheleta	26
3.1 Bezvýznamné úsilí	26
3.2 Neměnnost principů	28
3.3 Spravedlivý a svévolník	29
4. Obsah dvanácti kapitol	32
5. Rabínský výklad vybraných pasáží	51
6. Závěrečné zamyšlení nad sdělením knihy Kohelet	83
Závěr	89
Seznam použité literatury a elektronických médií	90

SEZNAM ZKRATEK

ČEP - Bible: Písmo svaté Starého a Nového Zákona: Ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1991. 863, 287 s. ISBN (neuvedeno).

ad.	a dále	např.	například
aj.	a jiné	ob.l.	občanský letopočet
atd.	a tak dále	pozn.	poznámka
atp.	a tak podobně	př.	před
bT.	babylónský Talmud	srov.	srovnej
č.	číslo	stol.	století
dosl.	doslova	str.	strana
ed.	editor	sv.	svazek
EJ.	Erec Jisra'el	tj.	to je
heb.	hebrejsky	tzn.	to znamená
jT.	jeruzalémský Talmud	tzv.	takzvaný
kap.	Kapitola	v.	verš

Zkratky biblických knih uvádím tak jak jsou uvedeny v ČEP.

Pro odkazy na traktáty Mišny, Talmudu, jakož i midraš vycházím z všeobecně platných zkratk, které jsou uveřejněny v publikaci NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z: Slovník termínů a pojmů*. Praha: Sefer, 1992. 285 s. ISBN 80-900895-3-4.

Úvod

Problematika údělu lidského života je ústředním sdělením biblické knihy Kohelet. Celý spis pojednává o úskalích a nejistotách lidské existence a postavení člověka ve světě. Všechna témata knihy jsou nahlížena z pohledu moudrosti, která je autorovým nástrojem pro hledání odpovědi na zásadní otázky o podstatě člověka a světa. Sám Kohelet však dospívá k závěru, že i lidská moudrost má své meze a jejím prostřednictvím nenachází uspokojivé odpovědi na své otázky. Tím propůjčuje čtenáři prostor pro vytvoření vlastního pohledu na jím nastíněnou problematiku. K jistým závěrům však pisatel dochází na základě pozorování a zkoumání daných fenoménů. Tyto výsledky tvoří základ celého díla a zasazují člověka do neustále se opakujícího koloběhu přírodních zákonitostí, z kterých se během života není možné vyvázat. Ačkoli nás od sepsání této knihy dělí propast několika tisíciletí, její témata jsou stále živá a sdělení, jež nám oznamuje nepozbyla na aktuálnosti.

Právě z těchto výše zmíněných důvodů jsem se rozhodl zvolit si za téma své magisterské práce *Pohled na úděl člověka v knize Kohelet*. Samotným spouštěcím mechanismem však pro mě bylo absolvování semináře Četby biblických textů, který probíhá na HTF UK pod vedením ThDr. Markéty Holubové ThD. Obsahem tohoto předmětu je četba vybraných pasáží Písma v původním jazyce hebrejské bible s přihlédnutím k jistým tradičním výkladům. Část kurzu byla věnována právě Koheletovi.

Jazykový styl může místy připomínat vyjadřování známé z děl rabínské literatury. Tímto způsobem postupuji z důvodu úcty, kterou chovám k tomuto typu písemnictví. Dále se tím snažím vyjádřit, že právě rabínský judaismus je autentickým hlasatelem Koheletova sdělení.

Jelikož výskyt hebrejského písma není pro celou tuto práci nezbytný, zvolil jsem přepis hebrejských výrazů do latinky. Výjimku tvoří kap. 5, ve které jsem z důvodu autenticity zachoval originální heb. text Bible. Tato kapitola obsahuje i další hebrejský text, jakož i tradiční číslování stran (pomocí heb. písmen v poznámkách pod čarou).

Pro zápis heb. výrazů používám typ písma *kurzíva* např. *hevel*. Pro přepis heb. výrazů vycházím ze zásad transkripce hebrejských konsonantů stanovených Bedřichem Noskem a uveřejněných v publikaci: NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z: Slovník termínů a pojmů*. Praha: Sefer, 1992. 285 s. ISBN 80-900895-3-4.

Autora i název díla ponechávám ve formě *Kohelet*, kniha *Kohelet*. Běžné označení *Kazatel* uvádím pouze jednou na str. 17. Jelikož se jedná o text zabývající se náboženskou tematikou přepisují český překlad termínu *Elokim* následujícím způsobem: B-h .

Ještě nutno podotknout, že tradiční židovští autoři komentářů, vyskytující se v této práci, se zřídka kdy objevují v literatuře pod svými jmény. Většinou jsou citováni pod akronymem nebo názvem svého díla. Např. Moše ben Majmon = Rambam = *Jad* (*Chazaka*) atp.

Domnívám se, že tyto záležitosti bylo nutno vysvětlit, doufám však, že má diplomová práce je psána srozumitelně, a zároveň vědeckou formou a že přispěje ke zvýšení zájmu o knihu *Kohelet* a její poselství.

1. Postavení člověka z pohledu rabínského judaismu

1.1 Člověk v rámci stvoření

Výsostné postavení člověka mezi všemi živými tvory vyplývá z jeho schopnosti poznat Stvořitele. Člověk je cílem a vrcholem celého stvoření a jako jediný ví o své konečnosti a na základě tohoto poznání svou konečnost přesahuje. To mu propůjčuje vrcholnou důležitost v uspořádání vesmíru a je tím umístěn na samou hranici mezi časovost a věčnost. Díky svému zvláštnímu postavení, stojí mezi anděly a zvířaty.¹ Podle Talmudu je šest věcí, které charakterizují člověka. Tři má společné s anděly a tři se zvířaty. Lidé mají vědomí jako služební andělé, chodí vzpřímeně jako služební andělé a mluví svatým jazykem jako služební andělé. Toto jsou tři věci společné se zvířaty: Jedí a pijí jako zvířata, plodí a množí se jako zvířata a zažívají jako zvířata.² Podstata člověka je zčásti B-žská a zčásti pozemská. Rozumem se člověk podobá B-hu a tělesnost ho váže k zemi. Rozum, který B-h člověku předal jest jeho dokonalostí... proto je o něm řečeno, že byl stvořen k obrazu B-žimu.³ To je základ rabínského učení o člověku.

Rozum (či spíše vhled) umožňuje rozměr nesmrtelnosti lidské duše. Člověk jako mikrokosmos odpovídá makrokosmu a vše co B-h stvořil ve světě, stvořil v člověku. „Jeden člověk je

---

¹ SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha: Vyšehrad, 1995. 288 s. ISBN 80-7021-075-3. Kap. IV. Člověk a stvoření, str. 40-48.

² jTChag 16a; v GnR VIII,1 se pojednává dokonce o čtyřech aspektech, které má člověk společného s horními bytostmi (andělé) a o čtyřech věcech společných s dolním stvořením (zvířata).

³ More Nevuchim 1,2; Moše ben Majmon řečený Majmonides; 1135 Kordóba - 1204 Fustát (Egypt); jedna z největších rabínských autorit v po talmudickém judaismu; kodifikátor náboženského práva, filosof, lékař; autor: Mišne Tora - monumentální kodifikátorské dílo, komentáře k Mišně a filosofického díla More Nevuchim. K jeho osobě se váže pořekadlo: „od Mošeho k Mošemu, nebyl nikdo jako Moše“.

rovnocenný celému stvoření.“⁴ Proto byl člověk stvořen jeden, aby ses poučil, že každému, kdo zničí jediný život (jednu duši Izraele), to Písmo počítá, jako by zničil celý svět, a každému, kdo zachrání jediný život, to Písmo počítá, jako by zachránil celý svět.⁵ V lidech se tedy zrcadlí odraz veškerého stvoření. Z tohoto pohledu však také lidé nesou na svých bedrech odpovědnost za ostatní stvoření, neboť jen oni jsou schopni jednat vědomě pozitivně a negativně. Honba za hmotnými statky tohoto světa je nesmyslná a má jen pomíjivou hodnotu. To, co člověk během svého života získat může, je množství dobrých skutků (heb. gmilut chasadim – skutek milosrdenství). Takové jmění, by měl shromažďovat, neboť přetrvává i po smrti. „V hodině odchodu z tohoto světa člověka nedoprovází stříbro ani zlato ani vzácné kameny a perly, ale pouze Tóra a dobré skutky, neboť je řečeno:⁶ Povedou tě, kamkoli půjdeš, když budeš ležet, budou tě střežit, procitneš a budou s tebou rozmlouvat“.⁷

1.2 Tělo a duše

Ačkoli učenci věnují velkou pozornost duchovním aspektům člověka, neznámá to, že by ve svých diskuzích a spisech opomíjeli význam fyzického těla. Jak již bylo řečeno, B-h stvořil člověka ke svému obrazu. Lidské tělo je tak odrazem Jeho nekonečné dobroty a moudrosti.⁸ „To hlásá velikost Nejvyššího Krále králů, Svatého, On budiž veleben, neboť člověk razí z jedné raznice mnoho mincí a všechny jsou stejné. Leč Svatý, On budiž veleben, razí každého jedince z matrice

---

⁴ ARN XXXI.

⁵ Sanh VI,5; „jedna duše Izraele“ je pozdější dodatek, který ubírá výroku universální význam pro celé lidstvo.

⁶ Př 6:22.

⁷ Avot VI,9; „Povedou tě, kamkoli půjdeš“ – na tomto světě; „když budeš ležet, budou tě střežit“ – v hrobě; „procitneš a budou s tebou rozmlouvat“ – ve světě budoucím.

⁸ COHEN, Abraham. *Talmud: pro každého: Historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Praha: Sefer, 2006. 479 s. ISBN 80-85924-49-8. Kap. III. Učení o člověku, str. 107-163.

prvotního člověka, ale ani jediný se nepodobá druhému".⁹ Každý člověk je nezaměnitelná osobnost a v tom, že se každý od sebe liší je založena jejich individualita. Bible, jež představuje produkt starověké blízkovýchodní literatury, pojímá tělo (heb. *basar; guf*) za nositele duše (heb. *nefeš*). Tělo je popisováno jako „pouzdro duše“.¹⁰ Tělo a duše nejsou v tomto ohledu oddělené a tvoří v člověku psychofyzickou jednotu.¹¹ Kvalita života závisí na péči, jakou člověk věnuje čistotě své duše. Kohelet v 12:7 říká: A duch se vrátí k B-hu, který jej dal. Talmud v tomto smyslu učí: „Vrať Mu jej zpět, jako ti jej čistý dal, tak Mu jej čistý navrať. To se podobá králi, který rozdál mezi své služebníky královská roucha. Ti moudří služebníci je uložili do truhlic a uschovali. Pošetilci v nich vykonávali svou práci, čímž je zašpinili a opotřebovali. Po nějaké době si král vyžádal roucha zpět. Moudří je odevzdali čistá a pošetilci špinavá. Král byl potěšen moudrými služebníky a pošetilci byl zarmoucen. Moudří uložili roucha zpět do pokladnice a byli v míru propuštěni, kdežto špinavá roucha pošetilců byla dána na vyčištění a provinilci uvěznění.“¹² Tělo by tedy nemělo znečistit duši, která v něm přebývá. V rabínském pojetí je duše nazývána pěti jmény: *nefeš, ruach, nešama, jechida a chaja*. *Nefeš* je sídlem životní síly a reprezentuje osobní "já" (či spíše ego). V prastaré zprávě o stvoření člověka čteme, jak Hospodin B-h vdechl do těla z prachu země dech života a z člověka se tak stala živá bytost (*nefeš chaja*).¹³ Nositelkou *nefeš* je krev. Z úcty k životu mají proto Židé zapovězeno přijímat krev.¹⁴ *Nefeš* přestává existovat okamžikem smrti. *Ruach* a *nešama* označují

---

⁹ Sanh 38a; Talmud zde dále vyjmenovává tři věci, kterými se lidé od sebe liší: hlasem, vzhledem a myšlením. Hlasem a vzhledem v zájmu zachování mravnosti a myšlením kvůli lupičům a násilníkům. Neboť, kdyby všichni mysleli stejně, lupiči by věděli kde hledat cennosti a vyloupili by snadno obydlí nevinných lidí.

¹⁰ Sanh 108a.

¹¹ Písmu samému je dichotomické pojetí těla a duše cizí.

¹² Šab 152b.

¹³ Gn 2:7.

¹⁴ Dt 12:23.

lidskou psýché vlastní výlučně člověku. Zdají se být zaměnitelné a pojmenovávají nesmrtelnou složku jeho ustrojení „dech“ vdechnutý mu B-hem.¹⁵ *Ruach* - duch, se však v biblickém pojetí zdá být společný všem živým bytostem.¹⁶

Chaja, což znamená „živá“ či „obdařená životem“, se takto nazývá proto, že všechny části těla odumírají, ale ona přežívá. Jechida neboli „jediná“ či „jedinečná“ je takto nazývána, neboť všechny údy jsou v páru, zatímco duše je v těle jediná.¹⁷ V Midraši ke knize Leviticus nalezneme jak pojetí jednoty duše a těla, tak i myšlenku nadřazenosti duše nad tělem.¹⁸ Nachází se zde nejdříve podobenství o králi, který ustanovil ve svém ovocném sadu dva hlídače. Jednoho slepého a druhého chromého. Aby si mohli na ovoci pochutnat, vylezl chromý na slepého a natrhali si ovoce pro svou potřebu. Když přišel král do sadu a uviděl to nadělení, slepý se odvolával na svou slepotu a chromý na svou nemohoucnost. Jenže také král posadil chromého na slepého a tak je usvědčil. Podobně tomu bude při posledním soudu, kdy B-h povolá tělo i duši a společně je potrestá. Midraš pokračuje: Rabi Chija traduje podobenství o knězi, který měl dvě ženy. Jednu z kněžského rodu, druhou z nevzdělaného lidu. Předal jim kynuté těsto a ony ho znečistily (tj. učinily rituálně nezpůsobilým). Když se dotazoval, která z nich těsto znečistila, jedna svalovala vinu na druhou. Co udělal ten kněz? Tu která byla z nevzdělaného lidu ponechal stranou a jednal jen s tou z kněžského rodu. Ta se pak divíc se dotazovala: Můj pane dceru nevzdělaného lidu ponecháváš stranou a jednáš jen se mnou? Těsto jsi nám dal

---

¹⁵ Gn 2:7; *nišmat chajim* - dech života.

¹⁶ Viz např. Gn 6:17 kde se hovoří o *ruach chajim* - duch života a zkáze všeho v čem se nachází; Kaz 3:21 *ruach bnej adam* - duch synů lidských a *ruach ha-behema* - duch zvířat. V pozdějších rabínských spisech (především mysticky orientovaných) se setkáváme s názorem, že *ruach* se u člověka objevuje v čase dovršení 13. roku života (tedy v době přechodového rituálu *bar micva*, kdy se židovský chlapec stává zodpovědným v náboženském a právním smyslu); *nešama* se může (ale nemusí) rozvinout později, v návaznosti na to, zda lidský jedinec dodržuje všechna B-ží přikázání.

¹⁷ GnR XIV,9.

¹⁸ SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Kap. IV. Člověk a stvoření, str. 40-48.

oběma společně. Kněz odpověděl: Ona je z nevzdělaných poměrů a nemá žádnou zkušenost z otcovského domu, ty však jsi z kněžského rodu a máš zkušenost (o rituální čistotě jídla) z otcovského domu. Z toho důvodu jednám jen s tebou. Stejně to bude při posledním soudu, kdy stane tělo i duše před Svatým, On budiž veleben. Ten nechá tělo stranou a bude jednat jen s duší. Bude-li duše namítat, že hřích byl přece společný pro oba a ne jen pro ni, odpoví jí: tělo pochází ze spodních oblastí, kde se hřeší, ty však pocházíš z horních oblastí, kde se nehřeší před mou tváří. Proto soudím jen tebe a tělo nechávám stranou.¹⁹

1.3 *Adam min ha-adama*

Nejen z etymologického pohledu se člověk - *adam* podobá zemi - *adama*.²⁰ Ta v sobě také ukrývá velmi plodný a úrodný potenciál. Život je závislý na schopnosti tento potenciál využít. Z toho vyplývá, proč byl člověk stvořen ze země - *adama* a je nazýván *adam*. Jeho pojmenování symbolizuje jeho úlohu. Je stvořen s možností a potřebou, záviselý na tomto uskutečnění. Tento koncept se dá rovněž zasadit do události bratrovraždy, spáchané Kainem na Ábelovi,²¹ jejímž následkem je země prokleta. Země do sebe nechala vsáknout krev nevinné oběti. B-h proklel Kaina věčným vyhnanstvím a těžkou lopotou. Jelikož země se stala tak říkajíc komplicem při prolití Ábelovy krve, je rovněž prokleta. **Budeš nyní proklet a vyvržen ze země, která rozevřela svá ústa, aby z tvé ruky přijala krev tvého bratra. Budeš-li obdělávat půdu, už ti nedá svou sílu.**

---

¹⁹ LvR IV,5.

²⁰ *Adam min ha-adama* - člověk ze země. země ve významu: hlína; prst.

²¹ Vzhledem k problematice této práce je zde nutné zmínit, že jméno Ábel zní v hebrejštině *Hevel* tedy ‚pomíjivost‘. Jako by jméno předurčovalo jeho osud. Za zmínku také stojí, že narození Ábela nenásleduje výklad jeho jména jak je tomu u jeho bratrů Kaina (Gn 4:1) a Seta (Gn 4:24). K této problematice: MILLER, Douglas B. *Symbol and Rhetoric in Ecclesiastes: The Place of Hebel in Qohelet's Work*. Atlanta: Society of Biblical literature, 2002. 238 s. ISBN 1-58983-029-6. str. 61-62.

Budeš na zemi psancem a štvancem.²² Zdá se pochopitelné, že tím, že země odmítá poskytnout výnos, trestá Kaina a činí jeho práci namáhavou a neproduktivní. Ale Raši ozřejmuje, že právě země byla potrestána za účast na zatajení první vraždy. Jak byla potrestána? Jaký trest může země pociťovat? Odpověď platí jak pro zemi tak pro člověka. Mít zakázáno uskutečnit svůj potenciál a být zbaven produktivní činnosti je skutečně prokletí. Země byla prokleta omezením svého plodného potenciálu a člověk, rodící se ze země, musí: růst, vyvíjet se, napravovat, přinášet plody. To je jeho určení.²³

1.4 Člověk v zajetí pudů

V rámci rabínské etiky zaujímá víra, že v každé lidské bytosti existují dvě puzení, významné místo.²⁴ Jedná se o sklon k dobrému - heb. *jecer tov* - dobrý pud; a sklon ke zlému - heb. *jecer ha-ra* - zlý pud. Učenci našli pro toto učení o dvou lidských ‚přirozenostech‘ oporu v Písmu následujícím výkladem: „Co znamená, že je psáno: ‚I vytvořil Hospodin B-h člověka‘, přičemž slovo *va-jicer* - a vytvořil je psáno s dvěma *jud*? Svatý, On budiž veleben, stvořil dva instinkty, jeden dobrý a druhý špatný.“²⁵ Povahu člověka určuje ten z obou pudů, který v jedinci převládá. „Dobrý pud ovládá spravedlivého, neboť je řečeno: ‚V nitru mám zraněné srdce (tzn. z boje za ovládnutí zlého pudu).‘²⁶ Zlý pud ovládá bezbožníka, neboť je řečeno: ‚Vzpurný výrok svévolníka: Nemám v srdci (místo pro) strach

---

²² Gn 4:11-12.

²³ Koheles/Ecclesiastes: a new translation with commentary anthologized from talmudic, midrasic and rabbinic sources. Zlotowitz, M., Sherman, N. (ed.). Brooklyn: Mesorah Publications, 1977. 224 s. ISBN 0-89906-006-4. Kap. VII. Message to Man str. xlx.

²⁴ COHEN, Abraham. *Talmud: pro každého: Historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Kap. III. Učení o člověku, str. 129-134.

²⁵Ber 61a; zdvojené *jud* je zde chápáno jako odkaz na oba instinkty; Etymologicky je *jecer* podstatné jméno odvozené od kořene *jud* - *cade* - *reš* stejně jako sloveso *jacar* - stvořil.

²⁶ Ž 109:22.

z B-ha.²⁷ Oba pudy pak ovládají průměrné lidi."²⁸ Také jeden verš Koheleta²⁹ je alegoricky vykládán jako narážka na oba pudy: „(Bylo) malé město (tj. tělo), a v něm hrstka mužů, (tj. údy a orgány). ,Tu přitáhl na ně velký král, (tj. zlý pud), obklíčil je a zbudoval proti němu mohutné násypy (tj. hříchy). ,Našel se pak v něm nuzný moudrý muž (tj. dobrý pud), který by byl to město svou moudrostí zachránil (tj. pokáním a dobrými skutky), ale nikdo si na toho moudrého muže ani nevzpomněl, protože, když vládne zlý pud, je dobrý pud zapomenut".³⁰ „Když člověk rozdmýchává své vášně a chystá se oddat nemravnosti, všechny údy jej poslouchají, jelikož zlý pud je pánem nad dvěma sty čtyřiceti osmi orgány. Chystá-li se vykonat záslužný skutek, všechny údy v něm začnou trpět, jelikož zlý pud v něm panuje a dobrý pud je pouhým vězněm v žaláři, neboť je řečeno: ,Vyšel z vězení a stal se králem"³¹ - to se vztahuje k dobrému pudu".³² Zlý pud se rodí spolu s jedincem, zatímco dobrý pud se projevuje teprve ve třinácti letech, kdy člověk začíná být zodpovědný za své činy. Podle jednoho názoru sídlí zlý pud v jednom orgánu těla. „Zlý pud se podobá mouše která sedí mezi dvěma otvory srdce. Člověk má dvě ledviny (orgán, který dle tradice podněcuje myšlení), jedna mu radí k dobru, druhá ke zlu. Je pravděpodobné, že dobrá se nachází na pravé straně, zlá na levé. Neboť je psáno:³³ ,Moudrý má srdce na pravé straně, hlupák na levé".³⁴ Obecně však bylo na zlý pud pohlíženo spíše jako na jistou dispozici lidské

---

²⁷ Ž 36:1.

²⁸ Ber 61b; nejen podle učení rav Šneura Zalmana z Ljady se tento „průměrný člověk“ nazývá *bejnoni* - prostřední. Pro toho je určena kniha *Likutej Amarim - Tanja* od výše zmíněného autora, nazývaná také *Sefer šel bejnonim*. K této problematice: HOLUBOVÁ, Markéta. *Ha-rav Šneur Zalman z Ljady: Likutej amarim - Tanja/ překlad vybraných kapitol (opatřený komentářem, jakož i několika religionisticko-historickými úvahami vztahujícími se zvláště k fenomenu spirituality hnutí Chabad a chasidismu obecně*. Brno: L. Marek, 2007. 249 s. ISBN 978-80-86263-97-7.

²⁹ Kaz 9:14 a dále.

³⁰ Ned 32b.

³¹ Kaz 4:14.

³² ARN XVI.

³³ Kaz 10:2; výrok nemůže být chápán ve fyziologickém smyslu.

³⁴ Ber 61a.

bytosti, vyplývající z přirozených instinktů, reprezentovaných sexuální touhou. Nemůže být v podstatě špatný, neboť B-h tvoří jen dobré věci. Ačkoli zlý pud vede k mravně pochybnému jednání, patří do povinné výbavy člověka. Kdyby neexistoval, dobrota by pozbývala smyslu. Zlému pudu navíc vděčíme za zachování lidského rodu. Člověk se však před ním musí mít na pozoru, neboť zlý pud, není-li člověkem ovládnut, neustále sílí. V tomto smyslu je řečeno: „Kdo je hrdina? Ten kdo ovládá svůj pud“.³⁵ Sklon ke zlému byl stvořen k zachování lidského rodu, až tento cíl přestane být potřeba, zmizí i zlý pud.

---

³⁵Avot IV,1

2. Charakteristika díla

2.1 Žánrová příslušnost

Literárně náleží Kazatel (dále již jen Kohelet), společně s knihou Přísloví, Jób a některými dalšími částmi Písma ke kategorii Mudrosloví. Mudroslovné texty reflektují v přirozenosti B-hem stvořený a ovládaný svět, jakož i zasazení člověka v tomto B-žském stvoření. Tyto úvahy jsou obvykle představovány prací jednoho či více učenců, kteří dospívají k závěrům prostřednictvím cvičení rozumu a učenosti – tyto pohledy jsou založené na jejich vlastní zkušenosti, na moudrosti učenců, jenž byli před nimi a na B-žím zjevení. Ať už se jedná o zkušenost či zjevení, moudrostí je rozuměno – mít B-ha za nejzazší zdroj a příčinu. V případě Koheleta je moudrost představována empiricky. Autor, jenž se představuje jako znalec života a jeho peripetií užívá ve svém bádání zkušenost, originální text dokonce mluví o pokusech a experimentech.³⁶ Jsou badatelé, hovořící v souvislosti s Koheletem o *krizi moudrosti*, která se jiným způsobem také projevuje v knize Jób. Na rozdíl od Jóba se autor vyrovnává s touto krizí pomocí reflexe, aniž byl oslovován přímo B-h sám, anebo se B-h dostával ke slovu. Krize moudrosti pramení v rozpoznání neschopnosti lidského pochopení B-žích skutků a plánů. Toto Kohelet přijímá jako danost a nerozčiluje se nad tím, což značí jistý stupeň rezignace, která nabývá až cynických rozměrů.³⁷

---

³⁶ *The Jewish Study Bible: Tanakh translation*. Berlin, A., Brettler, M.Z. (ed.). New York: Oxford University Press, 2004. 2181s. ISBN 0-19-529751-2. Ecclesiastes, introduction, str. 1603-1606.

³⁷ RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: Úvod do starozákonní literatury*. Praha: Vyšehrad, 2003. 376 s. ISBN 80-7021-634-4. 4.4.3 Kniha Kohelet str. 326-329.

2.2 Motivy a témata knihy

Hebrejské označení spisu zní Kohelet. Křesťanská tradice nejčastěji užívá, pro knihu i jejího autora, označení Ecclesiastes,³⁸ neboli ,ten, který shromažďuje`, což je řecký překlad hebrejského Kohelet, který se nachází v Septuagintě. Dvanáct kapitol Koheleta zahrnuje směsici námětů: cykly přírodních zákonitostí; shromažďování jmění prostřednictvím majetku či jinými prostředky; opozice proti ubíjejícímu způsobu života; přátelství (částečně jako protijed na unavující životní nejistoty); jedinečnost a rozdílnost lidské povahy a také výsadní postavení člověka v rámci stvoření; povaha bláznovství a možnosti a hranice moudrosti; požitek z osobní námahy; neduhy stárnutí. Za těmito motivy se objevují jistá zásadní témata.

První je vyjádřeno termínem ,pomíjivost`³⁹ heb: *hevel*. Pro Koheleta je to především lidská neschopnost dát okolnímu světu smysl. Spatřovat ucelený model pro lidský život a pro přírodu, ve smyslu pohybu vpřed ke stále trvajícím cílům na linii vývoje či pokroku. Zdá se, že Kohelet neodmítá možnost ucelené koncepce činnosti člověka, zvířat či jiných fenoménů a užívá pojem *ma'ase*⁴⁰ překládán jako ,dílo, skutek, činnost`, ukazuje také na širší pojetí významu - B-žího *ma'ase*. Avšak lidská schopnost rozlišovat dobro a zlo, podstatu nejruznějších fenoménů a jejich význam v životě, je frustrující. Proto se autor vymezuje vůči tradičním myšlenkovým konceptům. Nejprizmatičněji pak vůči tradiční doktríně odměny a trestu. Zabývá se údělem dobrého a špatného člověka v podmínkách pozemského života, přičemž argumentuje proti konvenčnímu postoji v knize Deuteronomium či proti mnohému z knihy Přísloví.

---

³⁸ V našem kulturním okruhu: Kazatel.

³⁹ Někdy nepřesně „marnost“.

⁴⁰ Od slovesa ,dělat`; ,vytvářet`.

Jedna věc je Koheletovi jasná. Je to otázka smrti, konečného bodu pro každé *ma'ase* - stvoření. Jedná se o nezvratitelnou událost v životě každého člověka, zvířete či čehokoli živého, které se musí odevzdat. Smrt roztíná všechny třídy a kategorie etiky. Pokud je nějaké pokračování života po smrti, buď fyzické nebo v podmínkách paměti či vlivu, člověk to nemůže vědět a tedy se na to nemůže spoléhat. Co tedy člověku zbývá jiného, než (dle mínění Koheleta) povznést se nad svoji občasnou pochybu a principiálně si užívat svou námahu, dokud je naživu. Tento „podíl“ *heb: chelek* mu B-h udílí jako součást jeho existence a také důsledek jeho konání. Individuální odměna nebo potrestání proto nemá trvalý význam, neboť budou zrušeny smrtí a nemohou tedy být přeneseny na budoucí generace. Schopnost toto vše rozlišit, totiž co může být poznáno a co ne, a stejně tak co může být člověkem ovlivněno a co nikoliv, je pro Koheleta známka moudrosti. Lidská moudrost je tedy nejefektivněji využita, je-li užívána bez ohledu na její relativnost. Přičemž moudrost nesmí a nepotřebuje být vyvrácena. Ani Kohelet nepopírá, že B-h je svrchovaný vládce s ucelenou činnou zákonitostí. Proto veškeré stvoření přivede k odpovědnosti a zúčtování. Pak tedy dává smysl, nepopouzet prchlivého B-ha ukvapenými modlitbami ve svatyni a nebo pronášením neuvážených slibů.⁴¹ Toto potvrzení B-ží autority a soudu je samozřejmě v rabínských interpretacích pocitováno jako ústřední stavební kámen Koheleta, a i když někteří moderní kritici vnímají ony verše jako pozdější dodatky. Pravověrní starověcí editoři spisu a ortodoxní čtenáři napříč staletími chápou ohraničenost lidské moudrosti jako ústřední téma původního autora. Tyto motivy a témata, se nevyvinuly v systematická vyjádření. Určitá témata, jako jsou pomíjivost a radost z námahy, se však periodicky opakují. Tato opakování často postihují nové perspektivy. Ty pak nahlízejí, často

---

⁴¹ Viz Kaz 4.17-5.5.

protikladně, to co bylo řečeno dříve.⁴² Občas takové repetice a rozporná tvrzení mohou působit zdánlivě zmateně a v mnohých případech činí z četby Koheleta nelehkou záležitost.

Kniha je strukturována jistým základním orámováním.⁴³ Vyjádření - *vše je pomíjivé* - ve dvou verších může odrážet autorův zájem o zásadní motiv celého textu. V rámci celého textu je rozmístěno množství menších útvarů definovaných formálními znaky. Zvláště hrají roli poloha a vyváženost verše, nebo jistá souvislost v toku vyprávění. Přehled protikladů z 3.1-8 je nejčastějším příkladem, proti sobě postavených výroků v podobě syntaktické paralely. Prostřednictvím takových struktur se vynořuje určitá celistvost. To je zesíleno opakováním jistých sloves z klíčového konceptu, jako např. ‚prozkoumat‘ 1.13. Tyto výrazy přinášejí technickou terminologii, vyjadřující terminologie vykazuje nenucenou sebedůvěru a proces poznávání i kontempace, o který Kohelet usiluje.

2.3 Autorství a původ

Je-li Kohelet v Knize vykreslen jako učenec, je třeba dodat, že v prvních dvou kapitolách je vyličen jako král. Specifičtěji toto téma rozkrývají rané biblické překlady.⁴⁴ Ty ztotožňují postavu Koheleta s králem Šalamounem, synem Davida. Samozřejmě není jméno Šalamoun nikde v knize použito. Navíc Kohelet není v Bibli (krom eponymního spisu) nikde zmíněn. Původ a popis jeho osoby jsou dány v 1.1, 12, 16; 2.7,9 a čistě ztotožňují jeho osobu se Šalamounem.⁴⁵ S tímto pojetím jednoznačně souzní charakteristika Koheleta jako učence. Také král Šalamoun dle ryzí biblické tradice vynikal učeností⁴⁶ a

---

⁴² Kaz kap. 8; 9.1-12; kap. 10.

⁴³ Verš 1.2 je v podstatě zopakován v 12.8.

⁴⁴ Např. Septuaginta a Targum, tedy řecký a aramejský překlad.

⁴⁵ *The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes, introduction*, str. 1603-1606.

⁴⁶ 1Kr 3;5.9-14.

právě on bývá obecně považován za představitele staré blízkovýchodní moudrosti. Klasická rabínská tradice obecně přijímá, že Kohelet je totožný s králem Šalamounem a zasazuje dílo původem do období jednotného království. Nicméně na základě bližšího průzkumu je patrný mnohem pozdější původ knihy. Slovník i větná skladba knihy ukazují k pozdější době vzniku. Badatelé se domnívají, že autor knihy sice psal hebrejsky, ale myslel způsobem typickým pro člověka, jehož každodenním jazykem byla aramejšťina. Existuje také jistá možnost, že kniha byla nejprve napsána aramejsky a teprve potom přeložena do hebrejštiny. Jazyk knihy Kohelet byl řečí kumránského společenství - 2. stol. př.ob.1.⁴⁷ Z té doby pochází i zlomek Koheleta nalezený ve čtvrté jeskyni (4Q). Obecně se proto soudí, že kniha vznikla nejspíše v 3.spol. př. ob.1. Za místo vzniku pokládají někteří Alexandrii, kvůli egyptskému koloritu a rázu mudroslovných výroků. Důraz na sídlo svatyně - Jeruzalém a připomínky rolnického způsobu života, však mluví spíše pro Erec Jisra'el. V knize se vyskytují dvě perská slova *pardes*⁴⁸ a *pitgam*⁴⁹, což ukazuje, že kniha nebude staršího data než z po-exilního období⁵⁰ tedy z doby Novoperské říše, která tehdy ovládala Judsko i většinu Blízkovýchodní oblasti. Tato datace souhlasí i co se týče některých gramatických jevů Koheletovy hebrejštiny. Druhé časové vymezení ukazuje, že kniha nemůže být mladší než z druhé poloviny 2. století před občanským letopočtem, neboť do té doby je datován nález fragmentu Koheleta mezi tzv. Svitky od Mrtvého moře.⁵¹ Apokryfní spisy z této doby jako

---

⁴⁷ Starý zákon: překlad s výkladem: 10-Příslaví-Kazatel-Píseň Písni. Praha: Kalich, 1979. 328 s. ISBN (neuvedeno). Kazatel, Úvod, str. 177-178.

⁴⁸ Kaz 2.5.

⁴⁹ Kaz 8.11.

⁵⁰ 6. stol. př.ob.1.

⁵¹ Úvahy Koheleta se pro svůj domnělý pesimismus a někdy dosti světskou moudrost netěšily zřejmě mezi příslušníky kumránského společenství velké oblibě. Z dvou zachovaných rukopisů pochází jeden z poloviny 2. stol. př. ob. 1., od originálu knihy Kohelet, složené patrně někdy v 4. či 3. stol. př. ob. 1., ho tedy nedělí příliš dlouhá doba. Viz SEGERT, Stanislav. *Synové světla a synové tmy: Svědectví nejstarších biblických rukopisů.*

Šalamounova moudrost a pravděpodobně i Sírachovec⁵² jasně reagují na Koheleta. V souladu s těmito chronologickými hranicemi vědci pokračují v debatě a zasazují vznik knihy do perského období,⁵³ případně do ranného období helenistického, pravděpodobně tedy do 3. stol. př.o.l..

2.4 Význam liturgického zařazení

Kohelet náleží, jak obsahem, tak i jazykem k mudroslovným knihám. Kniha spadá do třetí části Tanachu,⁵⁴ tzv. *Ktuvim* neboli ‚Spisů‘ (řec. *Hagiografa*). V po-talmudické židovské tradici byl někdy mezi 8.–10. stol. ob. l. zahrnut mezi ‚Pět svátečních svitků‘ – heb. *Chameš Megilot* – společně s Rút, Ester, Písní Písní a Pláčem (Jeremijášovým). Každá *megila* je čtena během určitého svátku v rámci židovského liturgického roku. Kohelet se čte na *Sukot*, aby radostně⁵⁵ oslavil dovršení sklizně i konec ročního cyklu čtení Tóry. Tato oslava dokončené práce, která vyjadřuje radost a náladu ohlédnutí se za uplynulým rokem, souzní s Koheletovými tématy a propojuje knihu se svátkem. Důvod proč se čte Kohelet právě během ‚svátku stánků‘⁵⁶ úzce souvisí s pojetím a obsahem knihy. Sukot byl v první řadě poutním svátkem oslavujícím dožínky, radostnou sklizeň⁵⁷. Během starověku putovali zemědělci z celé *Erec Jisra'el* do chrámu v Jeruzalémě. Dále přijímá svátek zásadní význam připomínky putování Izraele pouští a jeho přebývání ve stanech. V tomto smyslu poselství knihy mocně

Praha: Orbis, 1970. 233 s. ISBN (neuveдено). Zákon, proroci a „spisy“ Str. 105.

⁵² Obě díla spadají do Apokryfní literatury. Jejichž vznik spadá do období druhého Chrámu (konkrétněji do 2. stol. př.ob.l.). Tento typ literatury, jak známo, nebyl přijat do biblického kánonu. Heb. se tyto knihy nazývají *Sfarim chiconim* – cizí knihy.

⁵³ 6 – 4. stol. př.ob.l.

⁵⁴ Skr. TaNaCH (u obezřetných křesťanských autorů také TeNaK) značí Tora Nevi'im u-Chtuvim tedy Tóra Proroci a Spisy. Je to tradiční označení hebrejské Bible. Co do obsahu (nikoli co do členění) odpovídá tzv. Starému Zákonu.

⁵⁵ Svátek Sukot je také nazýván ‚čas naší radosti‘ heb. *zman simchatenu*.

⁵⁶ Také ‚svátek sklizně‘.

⁵⁷ Především se jedná o vinobraní.

připomíná poutnictví B-žího lidu a pomíjivost člověka na zemi.⁵⁸ Svou nepatrnost a dočasnost si jedinec nejsilněji uvědomuje hledí-li, během nočních přebývání v provizorním stánku, na nekonečnou hvězdnou oblohu. Četba knihy je zařazena na konec zemědělského vegetačního cyklu a rozhraní roku. Při bilancování a pohledu nazpět si člověk uvědomuje pomíjivost vlastního snažení a shledává, že jediná trvalá hodnota je ve věčném B-hu.

2.5 Uznání B-žské inspirace

Navzdory zahrnutí knihy do biblického kánonu, není postoj rabínské tradice ke knize jednoznačný. Jejím umístění v Tanachu předcházela silná diskuze. Odehrávala se na sklonku 1. stol. ob. l. a týkala se také dalších kontroverzních spisů, totiž Ezechiela a Písně písni. Dva hlavní rysy Koheleta a jistá kontroverznost dvou dalších knih vyprovokovaly debatu, neboť se v nich vyskytují protimluvy - v případě Koheleta sebe-protimluvy.⁵⁹ Úlohu hrál dále fakt, že nabízejí neortodoxní pohledy, které nejsou pevně zakořeněny ve většinovém pojetí židovského myšlení o B-hu a Tóře. Různí učenci argumentovali, že Kohelet a ony další knihy neodrážejí B-žskou inspiraci a zasluhují být vyřazeny z používání a uschovány.⁶⁰ Těmto názorům nahrávala i skutečnost, že se v celé knize nevyskytuje ani jednou B-ží jméno.⁶¹ Tyto rabínské diskuze probíhaly v době, kdy již byly všechny problematické knihy zahrnuty do biblického kánonu. Poté co mohly být uznány za součást kánonu, se jako ozvěna starých debat objevovala snaha, jak sladit obsah Koheleta a dalších spisů se zbytkem biblického kánonu. S ohledem na to se odvíjely snahy mnoha

---

⁵⁸ Starý zákon: překlad s výkladem: Kazatel, Úvod Str. 177.

⁵⁹ *The Jewish Study Bible: Tanakh translation*. Ecclesiastes, introduction, str. 1603-1606.

⁶⁰ Šab 30b; Meg 7a.

⁶¹ Nevyslovitelný Tetragram se nenachází ani v knize Ester, jejíž kanonizaci provázely podobné spory.

klasických židovských komentátorů o vyladění problematických pasáží⁶² Koheleta a prosazující jako stěžejní část epilog, jenž se jeví ortodoxně a nabízí skutečně zásadní sdělení knihy.

Talmud učí, že Král Chizkijáš a jeho společníci seskupili písemnosti Izajášova proroctví a knihy Izajáš, Přísloví, Píseň písni a Koheleta.⁶³ *Seder Olam Raba*⁶⁴ zmiňuje že, v době krátce před smrtí, Šalamounovou, spočinul na králi duch svatý a on sepsal tři knihy: Přísloví, Píseň písni a Koheleta. Oba případy uvádějí Koheleta - na posledním místě. Učenci *Mišny* měli v úmyslu skrýt Koheleta v tajných archivech.⁶⁵

*Řekl rabi Jehuda: ...učenci chtěli ukrýt knihu Kohelet, kvůli tomu, že se její výroky bourají navzájem (tzn. protiřečí si). A proč ji neskrýli? Neboť začíná slovy Tóry a na jejím konci jsou slova Tóry.*⁶⁶

Podivuhodnost a jistá neproniknutelnost spisu byla a je nepochybná, neboť obsahuje zjevné protimluvy a zdánlivě heretické výroky, které prostí lidé mohou chybně interpretovat. Rabíni pocítovali, navzdory posvátnosti poselství knihy, potenciální nebezpečí vyplývající ze závěrů nevzdělaných vykladačů. Než dát prostor heretickým myšlenkám, je moudřejší text utajit. Učenci se však nezalekli a říkají: Ten kdo si přeje chybovat, přijde a pochybí. Citliví lidé se vždy budou snažit o pochopení textu v rámci celé Tóry.⁶⁷ A budou se stále nacházet jedinci, zastávající milné názory. Jako například ti, kteří trvají na doslovném znění a uskutečnění výroku „oko za oko“ navzdory talmudickému výkladu upřednostňujícímu finanční odškodnění.⁶⁸ Ti budou ztotožnění s těmi, kteří si přejí chybovat. Neexistuje oprávnění ke kritice

---

⁶² Kaz 3.9-12; 6.1-12; kap. 7.

⁶³ BB 15a.

⁶⁴ Autorem je dle tradice rabi Jose Ben Chalafta - žák r. Akivy.

⁶⁵ Koheles/Ecclesiastes: a new translation with commentary anthologized from talmudic, midrasic and rabbinic sources. Kap. VII. Message to Man str. xli.

⁶⁶ Šab 30b.

⁶⁷ Tóra ve smyslu psaného (*še-bichtav*) a ústního (*še-be-al pe*) zákona.

⁶⁸ Zjevná narážka na stoupence karaitského směru, s kterými je rabínský judaismus v přímém rozporu.

znění Tóry. To by jen přilévalo oleje do ohně těm, kteří si přejí neporozumět. Nezáleží tolik na tom, jak může být verš přeformulován. Ten, kdo chce popřít základní hodnoty a principy, si vždy pramen pro svoje teze a bludy najde.⁶⁹ Rabíni od svého záměru prozíravě upustili, neboť začátek i závěr nepochybně vyjadřují že celá kniha hlásá horlivost pro bázeň před B-hem a je vyjádřením Jeho slova a nebezpečí chybného výkladu bylo více méně ponecháno stranou.

Témata, neochvějného postavení Tóry a bázně před B-hem, vyskytující se již na začátku a i v závěru knihy, jsou orámováním věroučného poselství celé knihy. V 12:13 stojí: **Závěr všeho, co jsi slyšel: Boha se boj a jeho přikázání zachovávej; na tom u člověka všechno závisí.**⁷⁰ Talmudičtí učenci vykládají, že tímto postojem Kohelet říká: celé dílo stvoření se uskutečnilo ku prospěchu (člověka) bohabojného a spravedlivého, který důležitostí převáží celé univerzum, neboť vše je stvořeno jemu k pomoci a pro jeho potřebu.⁷¹ Ve verši 1:3, jenž by měl být branou do Koheleta nenacházíme tak jasně danou formulaci jako v závěru, nicméně...**Jaký užitek má člověk ze všeho svého pachtění, z toho, jak se pod sluncem pachtí?** Škola rabiho Janaje říká: Jen v honbě za prospěchem z toho, co je pod sluncem není užitek, ale v honbě a v úsilí o Tóru (jež má přednost před sluncem) je užitek.⁷²

---

⁶⁹ Michtav me-Elijahu/List od Eliáše;Elijahu Eliezer Dessler; 1892-1953.

⁷⁰ Dosl. neboť to je celý člověk.

⁷¹ Michtav me-Elijahu.

⁷² Šab 30b;dále viz výklad verše 1:3 v této práci.

3. Tématika Koheleta⁷³

Během svátku Sukot roku 5027⁷⁴ se rabi Moše ben Nachman⁷⁵ chystal opustit Španělsko a přesídlit na území *Erec Jisra'el*. Jeho odchod byl následkem královského výnosu, podle něhož byl nucen odejít do vyhnanství ve svých sedmdesáti letech. Loučil se tedy se svými žáky, dodával jim odvalu a utvrzoval je ve víře v B-ha. Učinil tak prostřednictvím klasického kázání, jehož tématem byla právě kniha Kohelet. Během výkladu mnohých pasáží, Ramban řekl, že kniha pojednává o třech zásadních tématech. Navazoval na význačné učence zmíněné v následujícím textu a jak uvidíme, mnozí židovští myslitelé pozdějšího věku navazovali také na jeho pojetí Koheleta. Ona tři klíčová témata jsou tato:

3.1 Bezvýznamné úsilí

Jelikož jsme fyzické a tedy i smrtelné bytosti, rodíme se, abychom vnímali tělesné požitky a poznali, že jsme všichni vtlačeni do dočasného a krátkého života. Naši učenci učí, že „zlý pud“ je s člověkem od narození, zatím co „dobrý pud“ se v člověku probouzí ve věku *bar micva*. To není metafyzická formule, nýbrž ryzí skutečnost. Dítě nemá schopnost vcítit se do ostatních živých bytostí. Jen si přeje uspokojit své vlastní potřeby. Je to zcela egoistické stvoření. Copak může být tříleté dítě souzeno či trestáno za to, že vzbudí svou matku uprostřed noci nebo, že ji vyrušuje, když je zaneprázdněná? U dětí je to normální. Však je to právě toto sobectví a nezájem o ostatní, které se dá připodobnit ke

---

⁷³ Tato kapitola je inspirována: *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, kap. V. Themes of Kohelet xxxvii-xli.

⁷⁴ 1267 ob.l.

⁷⁵ 1194 Gerona -1270 EJ; v literatuře pod akronymem RaMBaN - Rabi Moše ben Nachman; obecně znám jako Nachmanides. Jeden z předních učenců středověkého judaismu, působící ve španělské oblasti. Zabýval se psaním talmudické literatury, biblickými komentáři a filosofií. Proslul také jako básník a lékař.

skladu v obchodě se zlým pudem. Tento zvířecí instinkt musí být přemožen lidským pochopením. Věk odpovědnosti je doba, ve které je jedinec schopen upřednostnit odpovědnost před potěšením, obecné dobro před osobním prospěchem, dlouhodobý užitek před okamžitým uspokojením. Tyto volby vyžadují zapojení vyvinuté mysli a vytríbeného srdce. V skutku reprezentují dobrý pud, který je opožděným hostem přicházejícím na slavnost lidského života.

V knize Job⁷⁶ se praví: „Narodí se hříbě divokého osla jako člověk“?⁷⁷ Když se člověk narodí je jako divoký osel. Životní úkol je proměnit se, pomalu a nesnadně, z divokého zvířete v lidskou bytost.

Chce-li se člověk poučit od Koheleta, měl by se v první řadě vyvarovat bažení po radovánkách tohoto světa, neboť přes všechny jejich půvaby jsou to jen pomíjející a bezcenné požitky. Šalamoun o sobě podotýká, že on je ten, který toto poznal lépe než kdokoli jiný. V kap. 2 vyjmenovává to čeho po materiální stránce dosáhl. Domy, majetek, radovánky – cokoli si přál, bylo jeho. Vše s uznáním a úctou vládců a moudrých mužů světa. Navzdory tomu všemu Šalamoun dochází k závěru, že veškeré světské úsilí je pomíjivost; heb. *hevel*. Ramban definuje *hevel* jako rozpoznatelnou mlhovinu, jako dech měnící se v páru během chladného dne či jako znečištěný a nehybný vzduch uvězněný na dně jámy.⁷⁸ Někdo může vidět páru či cítit těžký vzduch, obojí však je bez podstaty a brzy se rozplyne. S použitím modernějšího přirovnání, by se daly požitky tohoto světa přirovnat k pohledu na obrovský ohňostroj. Barevnost a vyvedení jsou oslnivé a dechberoucí, však v okamžiku je po všem a nezbude nic.

---

⁷⁶ Jb 11:12.

⁷⁷ Radak a Mecudat David překládají: „člověk se rodí jako divoký osel“.

⁷⁸ O těchto významech slova *hevel* viz: MILLER, Douglas B. *Symbol and Rhetoric in Ecclesiastes*, Materiál sense of Hebel str: 54-56.

3.2 Neměnnost principů

Čtenář Koheleta může dospět k závěru, že vše je vskutku pomíjivé a nic v lidském životě nehraje významnou roli. Může také shledat, že svět je stvořen beze smyslu a bez rozměru odměny a trestu. Z toho důvodu Šalamoun poukazuje⁷⁹ na věčnost principů bytí a na věčnost Stvořitele, jenž učinil člověka, aby sehrál aktivní roli v Jeho mistrovském plánu. To, co je pomíjivé a druhotné, je práce lidských rukou. Výdobytky synů člověka, jejich ambice a sláva nejsou nic jiného než pomíjivost. Ale to přeci netvoří ryzí Jednotu stvoření.

Lidská duše nebyla utvořena z prachu, jak tomu bylo u těla. Ani k tomu nebylo použito jiných elementů. *Va-jipach be-apav nišmat chajim* „A On (B-h) vdechl do jeho chřípí dech života“.⁸⁰ Lidská duše přišla přímo od B-ha. V knize Zohar se píše, že „kdokoli dýchá, dýchá ze svého nitra“. B-h je věčný, proto je i lidská duše věčná. Je-li tedy lidská duše trvalá a věčná, může být vyzvána k odpovědnosti za skutky, které vykonala, když byla uzamčena ve svém pozemském těle. A je-li tomu tak, že trvalá součást lidské existence je duše a spirituální dobro působí skrze člověka, pak Kohelet trvá na tom, že záliba v bez-podstatných potěšeních by měla být zavrhnuta. Samozřejmě, fyzické potřeby člověk musí uspokojovat. Každý podle svých vlastních duchovních schopností. Lidé vždy budou hledat zálibu v jistých světských potěšeních. Měli by se však v první řadě soustředit na omezení těchto potěšení a ve finále dospět k jejich úplnému zamezení.

Tímto konečným cílem a završením je charakteristická bázeň před B-hem - *jir'at Elokim*. Vskutku v celé knize Kohelet se užívá pro pojmenování B-ha výraz - *Elokim*. Toto B-ží jméno reprezentuje aspekt soudu oproti nevyslovitelnému Tetragramu, který se ztotožňuje s B-žími aspekty lásky, milosrdenství a

---

⁷⁹ Kaz 3:14.

⁸⁰ Gn 2:7.

zázraku. Kohelet klade důraz na odpovědnost člověka k tomuto světu v pojetí: příčina - následek. *Elokim* nedává podněty pomocí zázraků. Naopak, je-li člověk souzen za své skutky, je odměněn za ty dobré a potrestán za špatné. Ruka B-ží není zdánlivě nikde patrná. Pokud člověk následuje příkazy Tóry, přijde déšť, jeho úroda bude požehnána a bude si užívat dobrého zdraví a prosperity. Pokud hřeší, přijde sucho, hlad, nemoc a nouze. Toto je druh vztahu k B-hu, který znali Avraham, Jicchak i Ja'akov. Ti nikdy nejmenovali B-ha Tetragramem. Neděli se jim zázraky typu morové rány uštědřené utiskovatelům, rozestoupení se moře či *mana* snášející se před zástupem Izraelského lidu. Pravda, patriarchové zakoušeli prosperitu, ale tu zakoušeli i jiní. Bojovali a vyhrávali, ale to vyhrávali i jiní. Praotcové žili tak, jak píše Kohelet, popírajíce povrchnost a kultivující duši, byli odměňováni a trestáni v jejich každodenních životech.

Ovšem v hlubším smyslu je toto rovněž zázrakem. Jaký má mít vliv střežení Šabatu a správné vkládání tefilin na hojnost úrody a zdravím překypující stáda bravu a skotu?

Skryté zákonitosti odměny a trestu v pozemském životě jsou surovou hmotou, z které je utvořena ona bázeň před B-hem. V nabádání, že lidská úloha - náš základní úkol - je bázeň před B-hem a koneckonců oba, spravedlivý i svévolník dostávají jen odměnu a potrestání, nám Šalamoun sděluje, že podíl Patriarchů „pod sluncem“ je také naším podílem. Hlavní odlišností je, že oni viděli a chápali B-ží působení v každé události svých životů, zatímco my jsme jen oslňováni sluncem.

3.3 Spravedlivý a svévolník⁸¹

Jedno z největších dilemat, jemuž čelí náboženští myslitelé napříč dějinami, je jak sloučit neslučitelné - spravedlivý a

---

⁸¹ Ve smyslu ‚trpící spravedlivý a prosperující svévolník.‘

daří se mu špatně, hříšník a daří se mu dobře. Tato otázka znepokojovala všechny věřící. I kniha Kohelet je prodchnuta tímto tématem, ale mnohdy jsou autorovy úvahy pro čtenáře těžko přijatelné.

Kohelet má k dané problematice dva přístupy. V první řadě, zkouška B-ží spravedlnosti může být učiněna jen v celistvosti. Spravedlivý jedinec krátkodobě trpí, stejně tak se svévolné osobě krátkodobě daří dobře - jistě si to oba zaslouhují. Když je vše dokonáno, přichází finální zúčtování (odměna či trest), ať na tomto světě, či ve světě budoucím a B-ží spravedlnost zůstává neposkvrněna.

V tomto ohledu budiž vzpomenuta odpověď Chazona Iše⁸² na dotaz jak mohl milosrdný a spravedlivý B-h dopustit takové hrůzy páchané na Židech během holocaustu. Odpověděl: Ten kdo soudí (B-ha) za to co se děje na tomto světě, se podobá tomu, kdo odmítá soubor komentářů *Tosafot* jako nelogický, aniž by znal prostý smysl *Gemary*. Pouze po důkladném prostudování *Talmudu* a základních komentářů se jedinec může pokusit pochopit spleť *Tosafot*. Historie není jiná. Jsme příliš uzavření na to, abychom pochopili pozadí a následek událostí a jevů. A ani nevíme, jak se události prolínají s jinými jevy v historii. Na konci dnů se B-ží plán stane zřejmý pro všechny. Teprve tehdy si můžeme být jisti. Porozumíme všem částem Jeho konceptu a všem Jeho záměrům.

Kohelet však dává ještě druhou odpověď, jež se podobá poselství knihy Job⁸³. B-ží vědění je za vším, ale B-ží cesty jsou nevyzpytatelné. Je pro nás těžké pochopit, že vše nezáleží jen na tom, jaké úrovně dosahuje naše moudrost.

„Hospodin bude Králem nad celou zemí, v onen den bude Hospodin jediný a jeho jméno jediné“.⁸⁴ Copak není B-h jediný (již nyní)? Řekl rav Acha bar Chanina: „tento svět je horší

---

⁸² Avraham Ješaja Karelic; 1878-1953; roku 1933 odešel z Běloruska na území tehdejší Palestiny a stal se vůdčí osobností ortodoxního judaismu v Izraeli.

⁸³ Jb 28:20-28.

⁸⁴ Za. 14:9.

než svět, který přijde". Nyní nejsme schopni si uvědomit, nakolik B-ží počínání, i když je zdánlivě sebe tragičtější, vede k dobrému. Chválíme a velebíme B-ha, za to že nám prokazuje dobro. Při zlých událostech Ho velebíme jako Spravedlivého Soudce. Jelikož jsme neschopni pochopit Jednotu veškerého B-žího konání, pronášíme různá požehnání, vztahující se k určitým projevům Jeho vůle. Ve světě, který přijde, ať už jsou události příjemné, či tragické, rozpoznáme B-ží Jednotu a uvědomíme si dobrý aspekt všeho Jeho konání. Budeme Jej velebit jako Dobrého, jenž činí dobré.⁸⁵

Rav Acha nám vyložil třetí téma Koheleta. B-h je milosrdný a zcela laskavý. Dovězení nastane s příchodem Mesiáše. Dojde k vyvýšení světa do budoucího stavu duchovní ušlechtilosti a majestátu. Lidé budou schopni rozpoznat B-ží milosrdenství v každé události. Do té doby nemáme jinou možnost, než přijmout skutečnost, že naše smrtelná přirozenost, nám zabraňuje chápat Jeho cesty.

---

⁸⁵ Inspirováno: Pes 50a.

4. Obsah dvanácti kapitol

1.1: Úvodní prohlášení.⁸⁶ Jako u některých dalších mudroslovných textů,⁸⁷ úvod identifikuje učence zodpovědného za následující promluvu. Kohelet je přezdívka pro učence, který je zde vykreslen, jako by se jednalo o Šalamouna. Výrazu Kohelet, gramaticky ženského rodu, může být užito pro muže; segolatum tohoto typu naznačuje velkou erudici konkrétní osoby⁸⁸. Slovo Kohelet je odvozeno od kořene **k** (*kuf*) - **h** (*he*) - **l** (*lamed*), jenž znamená „shromáždit“. Odtud řecký překlad Ecclesiastes neboli „ten který shromažďuje“. Ať už je Kohelet „ten který shromažďuje moudrost“⁸⁹, či je „shromažďující sporná tvrzení a vybírající správné“⁹⁰ nebo „shromažďující lid ke kázání o moudrosti“⁹¹, žádný z těchto či jiných názorů, se v otázce pojmenování nevyjadřuje rozhodně.

1.2: Lajtmotiv. „pomíjivost“ je zde překlad heb. slova *hevel*, jenž je nejfrekventovanějším výrazem spisu - vyskytuje se v něm 38 krát. Literárně vyjadřuje vanutí, dech a smyslem odpovídá něčemu prchavému, pomíjivému, bez podstaty.⁹² Literární motiv vzduchu či vanutí u Koheleta nemizí a *hevel* se páruje s *reut ruach* - pastva větru⁹³. Dominantní smysl motivu pomíjivosti zahrnuje činnosti a díla, jež jsou bez konce. Vanutí se objevuje veda k nejzazšímu cíli, či vyjadřuje nemožnost vysvětlení jakýmkoli způsobem přístupným lidskému rozumu. Židovská tradice připodobňuje pomíjivost k činnostem člověka. Tyto mohou být završeny jako plnohodnotné, jen jsou-li provázány Tórou a službou B-hu.

---

⁸⁶ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1606.

⁸⁷ Př 30.1.

⁸⁸ Podobné výrazy jsou např. v Ezd. 2.55,57; Neh. 7.57,59.

⁸⁹ Raši.

⁹⁰ Mecudat Cion.

⁹¹ KazR.

⁹² Odtud jméno Ábel heb. *Hevel* v Gn k. 4.

⁹³ Kaz 2.26; výraz *reut ruach* je také možno překládat jako ‚pastva ducha‘, či jak překládá ČEP: ‚honba za větrem‘.

1.3-11: Kol dokola. Tento oddíl poskytuje první ilustraci toho, co míní Kohelet „pomíjivostí“. Verše 4-8 dávají několik příkladů nekonečně cirkulujících či oscilujících pohybů, které v závislosti na B-ží vůli pronikají a ovládají veškeré procesy ve světě; pasáž týkající se generací, cyklů slunce a koloběhu vody. Zde je v krátkosti nelineárně pojatá cílově orientovaná činnost, přičemž ve výsledku se svět nikdy nemění. Ve verších 3 a 9-11 je vyzdvížen význam těchto příkladů, potvrzující, že nic nového se neděje a není zde nic, co by mluvilo ve prospěch lidské lopoty, není nic nového co se naučit a vystavět. **9:** Jiný způsob, jako je sluneční cyklus: „není nic nového pod sluncem“. Někteří klasičtí židovští komentátoři argumentují, že problémem této diskuze je špatně pojatý pohled na denní lidské nebo přírodní činnosti jako zdroje spirituality. Raši zde pracuje metodou draže: „nic nového pod sluncem“ - výrok, který je pro Koheleta jedinečný a nenachází se na jiných místech Bible, ačkoli s jistými paralelami se v blízkovýchodním i řeckém světě setkáváme - v Rašiho výkladu se výrok ohledně konání denních bezvýznamných činností Slunce stává alegorií nenahraditelnosti Tóry (Slunce = Světlo = Tóra) a kontrastuje se spiritualitou studia Tóry a života.

1.12-18: Kohelet stanovil svou úlohu. Kohelet zde uvádí sám sebe v první osobě, způsobem, který se používal na Blízkém východě pro královská záhlaví. Skrze osobnost krále Šalomouna zamýšlí prosadit své výlučné schopnosti studovat moudrost, oproti ztřeštěnosti a bláznovství. Tento incipit je pouhou předehrou k následující rozpravě: Kohelet doznává, že zkoumání moudrosti nespěje k uspokojujícímu cíli, přináší jen námahu a trápení z pomíjivosti a narovnávání pokrouceného. Různé tradiční výklady se snažily ztotožnit takovouto podobu Koheleta s úspěšným a populárním Šalomounem z 1Kr, jenž se v pokročilém věku ohlížel za svým životem, po svých materiálně a nábožensky laděných výstřelcích⁹⁴, aniž by však podkopávaly

---

⁹⁴ 1Kr kap.11.

jeho královskou autoritu. V Targumu⁹⁵ je řečeno, že pesimismus, jenž prorokoval Šalomoun způsobil kolaps a rozdělení království po jeho smrti.

2.1-26: Experimenty s Moudrostí a jejich výsledky.⁹⁶ Kohelet se snaží prozkoumat co (a jestli vůbec něco dobrého) plyne z moudrosti; tudíž hledá odpověď na tuto otázku. Verše 1-2 slouží jako most k předcházejícímu verši; úvod má pesimistické vyznění, jehož úloha je nasnadě. Má připravit výchozí bod pro argument, že život se jeví tak, že neskýtá žádné potěšení. Verše 3-11 a 12-16 popisují dva pokusy jak vyzkoušet toto tvrzení. **3-11:** První je v získání materiálních potřeb a druhé je bohatství - je řádnou známkou královské moci a úspěchu.⁹⁷ **5:** Mezi bohatství patří i budování zahrad, což není fakt doložený pouze u Šalamouna, nýbrž se jedná o běžný jev i u ostatních blízkovýchodních vládců a nejen u nich. **10:** Toto bohatství mu dává momentální potěšení jakožto jeho „podíl“⁹⁸ z jeho práce.⁹⁹ **11-12:** Jenže bohatství pro něj nemá trvalou hodnotu a upadá s příchodem neznámého nástupce. **12-16:** Druhý pokus má vyjádřit, zda je moudrost výhodou nad bláznovstvím. Jako při prvním pokusu s bohatstvím nedochází Kohelet ke zdárnému cíli. **13-14:** Podobným způsobem jako bohatství, moudrost může být výhodou ve pozorování,¹⁰⁰ a tedy pravděpodobně v pochopení krajností jedné situace, ale ve finále je negována skutečností, že moudrý i blázen mají stejný úděl.¹⁰¹ **16:** Úděl/osud zde znamená smrt, která smazává výhodu moudrého nad bláznem, poněvadž oba budou stejně zapomenuti. **2.17-23:** Negativní závěry uvedené ve verších 1-16 jsou zde propracovány.

---

⁹⁵ Targum Jonatan.

⁹⁶ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1607.

⁹⁷ Viz Šalomoun v 1Kr kap. 4-10.

⁹⁸ Heb. *chelek*.

⁹⁹ Dále také: Kaz 2.11; 3.22; 5.17; 18; 9.6; 9.

¹⁰⁰ Slovesný kořen *reš-alef-he*.

¹⁰¹ Heb. *mikre* - což je další důležité slovo značící dílo/děni/událost/případ; viz Kaz 3.19-20; 9.2; 3;11.

2.24-26: Řešení. Kohelet nyní nabízí způsob řešení s negativním závěrem jeho pokusů. Návratem zvláště k otázce radosti, přetváří argument a navrhuje, že je B-žím plánem, že člověk se může přinejmenším radovat ze své práce, když ji vykonal a následně nemít starost o to co přijde.¹⁰² Kohelet ujišťuje, že tento druh radosti je následkem moudrosti a vědění, které společně jsou B-žím darem. Ten kdo se znelíbí B-hu, na druhou stranu trpí tím, co je vyjádřeno v předchozím pokusu, a to tak, že B-h z něj učiní záměr jednoduše hromadit bohatství, lakotný člověk je však posléze okolnostmi donucen předat plody svého snažení někomu, kdo je milý B-hu.

3.1-8: Soupis krajností. Koheletův zájem o životní krajnosti, jenž se v knize vyskytuje často, je nejnápadněji vyjádřen v této části. Mluví se zde o mnoha způsobech lidských aktivit, vystavěných v párech, které jsou buď tvořivě-bořivé, nebo opačné. Rabínské komentáře se často, ale ne vždy, pokoušejí jít za kontext toho páru, který vypovídá o univerzálních lidských aktivitách něco více specifického - obsahují biblickou historii, nebo příklad chování Izraele řízeného B-hem. **5.** Právě tak bývá vykládán i kontextuální smysl házení a shromažďování kamene, ačkoli může být míněn také ve smyslu konstrukce a boření staveb, sexuální zhýralosti a zdrženlivosti, nebo ničení úrodnosti pole rozhazováním kamenů, či podpory jeho úrodnosti shromažďováním kamenů a jejich odstraňováním. Každopádně podle KazR. a dle Rašiho zde shromažďování kamenů znamená konec židovského exilu a znovu shromáždění v Izraeli.

3.9-22: Odras soupisu.¹⁰³ První otázka je, zdali má jednotlivá práce nějakou hodnotu, výhodu nebo užitek.¹⁰⁴ Otázka v tomto případě musí pocházet z konstruktivně-destruktivních činností právě sepsaných. Svět je zde vnímán v souřadnicích těchto

---

¹⁰² Jedná se o názor většiny klasických komentářů, Kohelet Raba, Raši.

¹⁰³ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1609.

¹⁰⁴ Heb. *jitron* - další Koheletovo oblíbené slovo, opět se v Bibli na jiných místech nevyskytuje; viz: Kaz 1.3; 2.11,13; 5.8,15; 7.12; 10.10,11; je často užíváno v negativním smyslu jako zde.

nekončících činností, přičemž se navzájem ruší nebo vyvažují jedna druhou, což značí, že nevedou ke konečnému cíli, tudíž nepřinášejí skutečný užitek. **10-15:** Toto nemůže být samo sebou chápáno jako popření B-ží vlády nad veškerým stvořením. Tyto verše ji potvrzují a ohlašují ji v Kaz 2.24-26. **11:** B-ží svrchovanost se mimo jiné projevuje tak, že B-h vložil věčnost do lidské mysli - dává lidem vnitřní smysl, že B-žská aktivita určuje zákonitosti za tím, co mohou spatřovat a chápat a tím pro ně definuje hranice poznání obecně.¹⁰⁵ **12:** Náhradou B-h dovoluje lidem (v rámci již zmíněné B-ží svrchovanosti) radovat se ze své práce i pokud nemá užitek, prostě tím, že jí vykonávají. **16-22:** B-ží svrchovanost a vláda je dále prozkoumána. Jsou zde užity dva páry protikladů, které nebyly předtím zmíněny. **16-17:** První je špatnost/neřestnost oproti spravedlnosti, oběma B-h dovoluje vyskytnout se v jejich vlastním čase a období. **18-22:** Druhý pár je lidstvo versus zvířata. **19-21:** Zde Kohelet klade otázku ohledně jistoty toho, co v jeho komunitě bylo věřeno, že totiž lidstvo má posmrtný život nahoře v nebi, zatímco zvířata dole v podsvětí. Kohelet spatřuje stejný osud v prachu smrti pro všechny tvory včetně člověka. Neodmítá metafyziku jako takovou, pouze se jí odmítá zabývat a zpochybňuje obecnou platnost většinově přijímaných názorů. Někteří rabínští učenci se proto snažili o harmonizaci Koheleta s jejich vlastní vírou, chtěli reinterpretovat tyto řádky a konečně učinit Koheleta vyznávajícího lidský posmrtný život s B-hem. **22:** Kohelet opět říká, že nejlepší věc pro lidi je zaměřit se na radost z toho, že mají svůj podíl již nyní, za jejich života.

4.1-16: Pomíjivost a lidské vztahy. Tato kapitola odhaluje několik typů vzájemného lidského ovlivňování a jejich souvislostí. Je zde pět částí: verše: 1-3, 4-6, 7-8, 9-12 a 13-16. Výpovědi v sebe odkázání ,shledal jsem¹⁰⁶ a příměry ve

---

¹⁰⁵ Včetně vědomí příčinné souvislosti.

¹⁰⁶ V. 1,4,7,15.

formě ,lepší než¹⁰⁷ je spojují dohromady. Čtyři z těchto částí popisují záporné působení, pouze jedna z nich kladná. **1-3:** První záporný je utiskovatel versus naprosto utiskovaný. Útisk je tedy celostní fenomén postihující lidskou bytost i společnost a působící smrt, v takovém případě je lepší, aby se člověk nenarodil.¹⁰⁸ **4-6:** Další záporný fenomén je závist vedoucí k marné práci. **7-8:** Sama osoba s pomíjivostí, nemá komu předat plody své práce a tím ustanovuje třetí zápor. **9-12:** Jedno pozitivní působení přichází v kontrastu se samotnou osobou a oslavuje blahodárné působení přátelství. **12:** Síla takového vztahu je přirovnána k trojitému poutu/provazu, představa, jež se snad navrácí k sumerské literatuře pozdního 3. tisíciletí př.n.l. Rabínské komentáře vnímají toto ,pouto` jako vyjádření prospěchu a mocnější síly, která plyne ze spolenectví a vzájemné podpory tří osob, zvláště v případě žití a předávání Tóry, a nebo jako protiklad dvojice jevů, kterými se jinak tato část textu zabývá. **13-14:** Čtvrté a poslední vzájemné spolupůsobení: chudý a moudrý mladík je úspěšný tam, kde starý, bláznivý král selhal, avšak jeho úspěch nebude trvat, neboť nebyl nikdy znám mnohým generacím před ním a bude zapomenut těmi, co přijdou potom.¹⁰⁹

4.17-5.6: Odpovídající řádně B-hu.¹¹⁰ Tento oddíl obsahuje řadu varování proti různým typům chování, jež se zpočátku zdají být akceptovatelné B-hem a lidmi, ale pokud vedou do extrému, bez vyvažujícího smyslu a souvislosti, stávají se diskutabilními a dokonce nebezpečnými s možností vyprovokovat B-ží hněv. **4.17:** Oddíl začíná zde, již v. 4.16 slouží jako vyústění předcházející diskuze.¹¹¹ Nejdříve zmiňuje falešnou oběť, snažící se zakrýt hříšné skutky.¹¹² **5.1-2:** Nekontrolovaná mluva je běžným motivem v biblické a jiné blízkovýchodní moudrosti,

---

¹⁰⁷ V. 3,6,8,9,13.

¹⁰⁸ Kaz 6.3 a Jb kap. 3, ale pro opačný pohled Kaz. 9.4-6.

¹⁰⁹ Kaz 2.16.

¹¹⁰ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1611.

¹¹¹ Kaz 2.26.

¹¹² Jak rozpoznávají rabínské komentáře; také viz Amos 5.21-24.

kde je často stavěna proti ctnostnému mlčení; Rašbam¹¹³ pod tímto spatřuje problém nepřiměřeně dlouhé modlitby. **3-5:** Činění unáhlených slibů, které jsou neuskutečnitelné nebo není zájem je dodržet či vyplnit.¹¹⁴ **6:** Narážka na sny může evokovat negativní představu čehokoli prchavého a nestálého či zdánlivého.¹¹⁵ Tato narážka je obecně rozšířena v blízkovýchodní oblasti, včetně biblické; vykresluje sice sny jako (za jistých podmínek) způsob B-žské komunikace, zde však varuje před nepatřičnou důvěrou v ně, neboť mohou být nejasné a scestné.¹¹⁶

5.7-8: Ctnost authority. 7: Zde navrhovaná mocenská hierarchie by mohla být formulovaná v aktuálním systému Koheletova času.¹¹⁷ Systém slouží spravedlivě, to se objevuje, kvůli možným selháním úředníků nižších hodností, kteří byli pod dohledem a korekturou vyšších hodností, jako v egyptském mudroslovném příběhu „Vyprávění o výřečném zemědělci“. Má-li vyšší hodnost zcela odpovídat B-hu - i když to není specifikováno - tak může být verš spojen s předcházející částí,¹¹⁸ kde za selhání lidského chování je nutno se zodpovídat B-hu. **8:** Tento verš je obtížný, jakkoli se zdá být vylíčen tak, jak tradiční rabínská tradice již spatřovala, že hodnotu a užitek přináší zemědělství. Přesněji, důraz nemusí být kladen na vlastnictví půdy, jež je kritizováno,¹¹⁹ leč spíše v radosti a hodnotě vyplývající z dřiny s ní spojené.¹²⁰

5.9-20: Problém majetku a rozhodnutí. 9-16: Hlavní pojetí pomíjivosti soustřeďování majetku stojí v úmyslném kontrastu s veršem 5.8 s hodnotou dřiny. Některé z dřívějších příčin pomíjivosti¹²¹ se zde objevují znovu. **9:** Přidán je zvláštní

---

¹¹³ Šmuel be Meir;1085-1176;bratr Rabejnu Tama a jeden z Tosafistů.

¹¹⁴ Viz Dt 23.22-24; Př 20.25; Sír 18.21.

¹¹⁵ Viz Jb 20.8 a stará egyptská literatura.

¹¹⁶ Viz sny falešných proroků v Dt.13.2,4,6; Jr.23.25,27,28,32;27.9;29.8; Za.10.2.

¹¹⁷ Ať to byla éra pozdní perská či raně helenistická.

¹¹⁸ Kaz 4.17-5.6.

¹¹⁹ Kaz 2.1-11.

¹²⁰ Kaz 5.11,17-18; také Kaz 2.24;3.22;8.15.

¹²¹ Kaz kap. 2 a 4.

problém hromadění peněz;¹²² pokud je člověk získá, zákonitě dychtí po jejich rozmnožení. **11, 17-20:** Kontrastující situace, jmenovitě hodnota dřiny je zde znovu uvedena. Jako na jiných místech Koheleta¹²³ to je B-h, o kterém je řečeno, že vládne nad veškerou hmotou. Následuje pohled na B-ží přispění k síle užívat si majetek a prospěch, neboť člověk by se bez B-ží pomoci pouze soužil a nedokázal užívat plodů své práce, aniž by pomyslel na problémy s udržením a rozmnožením vlastnictví. Někteří středověcí komentátoři¹²⁴ dodávají, že B-ží dar radosti je pro toho, kdo má zásluhu na chvályhodných skutcích a ten si může užít požehnání těchto skutků, ne pouze na zemi, ale také v posmrtném životě.¹²⁵

6.1-12: Znovu majetek, dřina a smysl života.¹²⁶ První oddíl pokračuje v pohledu na pomíjivost shromažďování majetku.¹²⁷ Ale zde Kohelet dodává k dřívějším úvahám lidskou faleš a pokřivení a zmiňuje, že B-h může člověku odmítnout sílu radovat se z majetku. Vskutku, On může dát majetek cizí osobě, někomu mimo příbuzenskou skupinu majitele, kdo tedy může zcizit majetek ze skupiny. **3b-5:** Ostrost tohoto prvního oddílu dosahuje vrcholu. Připomenutí představy nenarozeného,¹²⁸ Kohelet zde nahrazuje ošklivější představou mrtvě narozeného, o němž praví, že jeho úděl je příznivější v jeho krátce získaném odpočinku, než v případě živého vlastníka majetku, který dlouho shromažďuje, ale není mu dovoleno si ho užít. Pesimismus všech těchto projevů je prohlouben ve zbývajících dvou oddílech této kapitoly. **7-9:** Druhý oddíl otázek se týká problému, zda lidská bytost může najít zadostiučinění v dřině, a zdali existuje nějaký zásadní rozdíl mezi člověkem moudrým, bláznivým či chudým. **10-12:** Třetí oddíl jde dále a navrácí se k dřívějšímu tématu cirkularity a nedostatku čehokoli

---

¹²² Kaz 5.9; doslova stříbro - kesef.

¹²³ Kaz 2.24-25;3.12-13;8.15;9.7,9;3.22;11.8.

¹²⁴ Raši; Sforno.

¹²⁵ Kaz 3.9-22.

¹²⁶ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1613.

¹²⁷ Kaz 5.12-16;2.18-19; něco v tomto smyslu se ozývá také v 5.17-20.

¹²⁸ Kaz 4.3.

nového.¹²⁹ To vykresluje cirkularitu dovršení, také nalezenou již dříve¹³⁰ a to, že lidské úsilí je pomíjivé, ve světle B-ží moci. Kohelet se táže kam vedl nebo bude vést smysl života. Pozdější výklady¹³¹ usilovaly o zmírnění této pesimistické části, domnívajíce se, že tyto verše učí, že lidské smýšlení může přejít k náboženské úctě a ne k honbě za hmotnými statky, ke spiritualitě a studiu Tóry a k pochopení, že konečná odměna se nachází v posmrtném životě.¹³²

7.1-29: Příslovečné výroky a problém moudrosti.¹³³ Pesimismus 6. kapitoly je zde dále prozkoumáván. **1-10:** Kapitola začíná oddílem přísloví, jejichž největší část je uspořádána¹³⁴ v sériích „lepší než“ porovnáních obsahujících moudrost a bláznovství. Moudrost je zde v linii s 4.2¹³⁵ zkoumána a jediné, co je v lidském životě jisté je konec, smrt. Jako protiklad jsou pak uvedeni blázni s nezodpovědným pohledem na život, nalézající smysl v iluzorním potěšení, ve smíchu a hodování. **10:** Je rovněž nemoudré trávit čas toužíce po lepších dnech, které jsou nyní minulostí, pokud vskutku byly lepší. **7:** Nicméně dokonce moudrost není vždy jistá, neboť kvůli špatně využitě schopnosti moudrého může být zkažena a pokroucena. **11-29:** Tyto postřehy jsou propracovány v následujících dvou oddílech 11-14;15-29. Na jedné straně,¹³⁶ síla moudrosti a trest hříšníka jsou potvrzeny. Objevují se otázky ohledně lidského zacházení s moudrostí a jsou propracovány. **20:** Zde je řečeno, v ozvěně verše 7, že spravedliví lidé, kteří odpovídají moudrým,¹³⁷ nemusí být imunní vůči hříchu. **21-22:** Jsou zde také dána varování proti přílišné důvěře jiným. **15:** Kohelet pozoruje, že odměna a trest ne vždy přichází zjevně, a

---

¹²⁹ Kaz 1.9-10.

¹³⁰ Kaz 5.2;6;2.11-13.

¹³¹ Např. Targum Jonatan.

¹³² Kaz 3.9-22.

¹³³ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1614.

¹³⁴ Kaz 4.3;6,9,18.

¹³⁵ Také Kaz 4.3;6.3-6.

¹³⁶ Verše 11-12,19,26.

¹³⁷ V. 16.

že ne vždy je odměna zjevně vyhrazena pro spravedlivé a trest pro zkažené lidi. **16-18:** Toto vede Koheleta k připomenutí, že jedinec by se měl vyvarovat přílišné spravedlnosti a moudrosti a přílišné zkaženosti a bláznovství. Co je zde přesně míněno, není jasné, přesto tato rada připomíná filosofické pořekadlo „ničeho přespříliš“. **14:** Možná je pointa více intelektuální než praktická: Nečiň, pokud nemáš jistotu, že to, co činiš, je správné nebo špatné. Lidské bytosti nemají takovou moudrost, jen B-h, jenž je zdrojem dobrého (*tov*) i zlého (*ra*), ji má.

18-28: Nanejvýš nás lidská moudrost učí o hranicích toho, co o moudrosti můžeme vědět¹³⁸ a proto je Koheletova potřeba zmírnění či vyvážení chování spojená s bázni B-ží.¹³⁹ **26:** Ke zdůraznění pointy, autor uvádí představu známou i z jiných blízkovýchodních mudroslovných sbírek, biblických¹⁴⁰ i mimo biblických¹⁴¹ o ženě, která čeká, aby polapila neopatrného a hříšníka, což znamená, že nikdo není automaticky chráněn před lstivostí a zlobou.¹⁴² **29:** Ale hranice a umírnění moudrosti, uznává Kohelet, je něco, co člověk obecně nedokáže prozkoumat a připustit. Je-li pokoušený svou vlastní „racionální vynalézavostí“,¹⁴³ nedokáže dospět k jisté pravdě. Rozdílnost a problematičnost Koheletových myšlenek v této kapitole byla znovu prozkoumávána klasickými rabínskými vykladači, kteří se ji pokoušeli vyjasnit a zkrotit. Takto zřejmý pesimismus pohledu na moudrost na konci, ne na začátku života¹⁴⁴ byl chápán pozitivně středověkým filosofem Josefem Albo,¹⁴⁵ jenž se mimo jiné domníval: „Smrt je oslavována, protože pouze tehdy může lidská bytost poznat a realizovat svůj intelektuální a spirituální potenciál“. Podobně je tomu s pesimizmem ve verši

---

¹³⁸ V. 23-24,27-28.

¹³⁹ V. 18.

¹⁴⁰ Př. 2.16-19;7.5-27.

¹⁴¹ Z Egypta a Mezopotámie.

¹⁴² Pro více pozitivní pohled na ženu viz 9.9.

¹⁴³ Tzn. přílišné uvažování a přemýšlení o záležitostech, které není schopen vyřešit.

¹⁴⁴ Viz Kaz 1-4.

¹⁴⁵ 1370-1444; lékař a náboženský myslitel.

14. To znamená, že člověk nemůže dát smysl svému životu a tomu co přijde po něm, je mu určeno aby vydržel, evidentně způsobem, jenž je těžké předvídat, jak ve štěstí, tak v neštěstí, jež bylo stvořeno B-hem. V Rašiho pohledu verš 14. odkazuje na B-ží stvoření dobrého i zlého a odměna a potrestání přicházejí v souvislosti s chováním člověka. Lidská bytost nemůže v B-hu nalézt pochybení, neboť On se nechová nespravedlivě.

8.1-17: Znovu moudrost a její hranice. Kapitola je orámována dvěma výroky o moudrosti. První se jeví být pozitivní, potvrzuje sílu moudrosti v tom, že dává věcem smysl¹⁴⁶ a tak způsobuje potěšení. **16-17:** To je v rozporu s koncem verše, ve kterém Kohelet znovu argumentuje,¹⁴⁷ že jeho zkoumání moudrosti odhalilo její hranice - což je neschopnost rozkrýt nejzazší cíl a smysl aktivity¹⁴⁸ B-ha a světa. Toto protiřečení není snadné vysvětlit. Jedna možnost je, že verš 1. začíná tvrzením o moudrosti v tázací formě, nabízejí tak potvrzení ve verši 16-17. Dále je možné, že tento oddíl reflektuje Koheletův pozvolný a přemítavý přístup. Jako by se snažil vyjádřit, jakou může mít moudrost hodnotu a váhu, mění-li se lidská mysl během životní cesty, což může souviset s verši umístěnými mezi oběma výroky o moudrosti. **2-9:** Toto vládnutí či „výkonná moc“¹⁴⁹ je něco prvního pozitivního a efektivního: potřeba krále, jemuž je nutné se podřít, a poněvadž je neodvolatelný - je jeho vláda jakoby vyjádření zapřísahání se k B-hu.¹⁵⁰ **8:** Ale jak již Kohelet poznamenal¹⁵¹ žádná osoba, ať už královská či jiná, není zcela schopná¹⁵² udržet svůj „dech života“¹⁵³ v den svého skonu a utkat se se smrtí. **9:** Vskutku, na konec

---

¹⁴⁶ Překládá konec 1a jako „kdo zná smysl věci?“.

¹⁴⁷ Srov. 7.14;23-24,27-28;6.12;3.11,22.

¹⁴⁸ Ma'ase; pro toto Koheletovo charakteristické slovo viz také:

Kaz 3.11;8.14,17;9.10;11.5.

¹⁴⁹ V. 4. - heb. *šilton*.

¹⁵⁰ V. 2-4.

¹⁵¹ Viz Raši, Rašbam a další.

¹⁵² Heb. *šalit*, *šilton* - vláda, vládnout.

¹⁵³ Heb. *ruach* - životní sílu.

může osoba použít svou moc (šalat) a způsobit tak škodu či ublížit. Toto progresivní oprávnění lidské moci, vycházející z královské autority, inklinující k podřízenosti zlým schopnostem, které způsobují újmu vede u Koheleta k druhému tématu, ve kterém si opět pohrává s rozdílnými pohledy. **9-14:** Téma je zacházení s dobrým a zlým. V rámci tohoto tématu jde Kohelet za to, co řekl dříve;¹⁵⁴ vyjadřuje napětí mezi svým osobním přesvědčením, následující tradiční moudrost, že dobré je odměněno a zlé potrestáno¹⁵⁵ a svým pozorováním toho, že ve skutečnosti to tak vždy nefunguje.¹⁵⁶ Kohelet se s tímto problémem vyrovnává svým oblíbeným rčením: Všechno je to „hevel“ za hranicí lidského porozumění.¹⁵⁷ Následující doporučení je staré známé¹⁵⁸ radovat se ze své dřiny a z toho, že je člověk živý a může ji vykonávat. **16-17:** Jedná se o vyústění a doporučení, jež jsou posílena tvrzením, že lidská moudrost není schopna nalézt smysl B-žního působení ve světě.

9.1-12: Smrt je finální kompenzace.¹⁵⁹ Jako v kap. 8. jsou tyto verše také orámovány dvěma výroky.¹⁶⁰ V tomto je smrt jako finální konec nebo úděl - heb. *mikre* - pro všechny lidi bez ohledu na chování, moc či schopnosti. I když je nám toto téma a jazyk důvěrně známé,¹⁶¹ má zde poněkud nový důraz. **1:** Všichni spravedliví i zkažení lidé jsou pod B-žním dohledem, ale ať už jsou jejich skutky zdánlivě dobré či zlé, zahrnující lásku či nenávisť, lidé to nemohou vědět předem. **4:** Být naživu je lepší než být mrtvý,¹⁶² protože v Šeolu¹⁶³ - v podsvětí, na místě kde smrt přebývá, není práce, odměna, emoce ani myšlenka možná. **7-10a:** Tyto verše poskytují praktickou odpověď na právě popsanou

---

¹⁵⁴ Kaz 7.15.

¹⁵⁵ V. 12-13.

¹⁵⁶ V. 10,14.

¹⁵⁷ Viz 1.2 atd.

¹⁵⁸ Kaz 2.24-25.

¹⁵⁹ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1617.

¹⁶⁰ V. 1-6,10b-12.

¹⁶¹ Kaz 2.13-16;3.19-21.

¹⁶² Opačně k 4.2-3;7.11.

¹⁶³ V. 5-6,10b.

situaci, užívat si života, když ho člověk žije.¹⁶⁴ Ještě v tomto poučení se objevují nové motivy. **8:** Jeden z nich spojuje radost se symboly čistoty – bílý oděv a hlava pomazaná olejem. Některé židovské autority¹⁶⁵ rozuměly tomuto ve smyslu, že určité chování v životě může být vždy morálně příkladné a spirituálně na výši: kdykoli připravené na smrt a B-ží soud, vyhýbající se ekcesům, které mohou pošpinit charakter, stejně tak jako může být pošpiněno bílé roucho. **9:** Jiný motiv vyjadřuje, že radost může zahrnovat lásku k ženě – sentiment, který se jeví odlišně od negativní podoby ženy v 7.26,28.

9.13-18: Znovu problematičnost moudrosti. Výzvu vznesenou rozhodnutím, žít tváří v tvář smrti, přivádí Kohelet zpět k tématu moudrosti a jejich hranic. Na začátku je podobenství¹⁶⁶ připomínající 4.13¹⁶⁷ a ve finálním prohlášení,¹⁶⁸ autor prosazuje možnou váhu moudrosti nad královskou příslušností a válečnickou statečností, ale připouští zranitelnost moudrosti v její efektivitě a lidské lhostejnosti a hříchu. **15:** Někteří tradiční komentátoři¹⁶⁹ se snažili zmírnit vyjádření zranitelnosti návrhem: *nikdo nemyslel na onoho nuzného člověka*, neodkazuje na čas potom co měl zachránit město, když lidé zapoměli na jeho úspěch, ale na čas před tím, kdy jeho pravdivá moudrost nebyla ještě známa.

10.1-20: Výroky o moudrosti a bláznovství. V této kapitole se nacházejí rozmanité výroky, přičemž jejich velká část se vyjadřuje k rozdílnosti mezi moudrostí a bláznovstvím. Kohelet se vrací i k dalším několika tématům nastíněným dříve, ale znovu v určitých nových podobách. Takto verš 1. spojuje s předcházejícím 9.13-18: Říká, že moudrost může být znemožněna, je-li okořeněna jen malou špetkou bláznovství a

---

¹⁶⁴ Kaz 2.24-25;8.15.

¹⁶⁵ Např. Bachja ibn Pakuda; novoplatónský filosof 11. stol.

¹⁶⁶ V. 14-16.

¹⁶⁷ Viz také Kaz 7.19.

¹⁶⁸ V. 17-18.

¹⁶⁹ Raši; Ibn Ezra.

při té příležitosti užívá přirovnání o mouchách znehodnocujících vonný olej. **4,5-7,16-17,20:** Znovu se zde objevuje uznání společenské a politické hierarchie, ba dokonce úcta a strach z ní a vládců na jejím vrcholu.¹⁷⁰ **5-7:** Avšak toto rozpoznání je formulováno v (pro Koheleta) nové podobě, ačkoli je dobře známa na jiných místech v Bibli¹⁷¹ a v jiných starých blízkovýchodních tradicích - zvláště v Egyptě a Mezopotámii - a to převrácení hierarchie v obraz chaosu a zkázy, a tudíž vítězství bláznovství. Zdá se tedy, že Kohelet v této kapitole nevyzdvihuje správnost a moc moudrosti. **8-11:** Následně nám Kohelet poskytuje sérii výroků, vyzývajících k uctívání moudrosti, vrozené zkušenosti a ukazuje, že existují zákonitosti ve světě, které přitahují jisté aktivity, zde popsané rozsáhle negativně, jež nutně přinášejí své negativní následky. **12-14:** Věnuje se mluvě a jejímu významu, soustředí se zvláště na kontrast mezi moudrým člověkem, s jasně promyšlenou mluvou¹⁷² a bláznem, jehož nekontrolované žvanění má katastrofálními následky - vše to připomíná dřívější výstrahy před bláznovstvím a vyvarování se před výstřelky.¹⁷³ Dále následuje výrok, že nikdo nemůže vědět, co přinese budoucnost.¹⁷⁴ Tento výrok může být použit tak, aby podkopal Koheletovu sebedůvěru a jistotu, ukázanou v této kapitole, v záležitosti hodnoty a váhy moudrosti. A když ne, může se člověk navrátit k pohledu, že moudrost stojí nad všemi schopnostmi vědění toho, co je pro člověka poznatelné. Na druhou stranu, různí židovští komentátoři¹⁷⁵ poznamenávají, že tento výrok o ignoranci budoucnosti přesně následuje výtku k bláznivému žvanění a je sám následován (verš 15) pokáráním únavného, bláznivého chování. Takto propojen se výrok stává příkladem bláznivého žvanění a následovně naznačuje kritiku

---

¹⁷⁰ Patrná již v 5.7-8;8.2-5.

¹⁷¹ Viz Př. 30.21-23.

¹⁷² A prospěchem jenž z ní vychází.

¹⁷³ Kaz 5.6;6.11;7.16-18.

¹⁷⁴ Viz Kaz 3.22;6.12.

¹⁷⁵ Josef Ibn Jachja; Moše Alšich.

Koheletova dřívějšího prohlášení. **16-18:** Připouštějí-li tyto verše nezbytnost království, tak ostře rozeznávají mezi moudrým a bláznivým vládcem,¹⁷⁶ mezi tím, kdo vládne se zdrženlivostí a slušností a tím, jenž ohrožuje společenství činěním sprostého a nezkušeného mladíka,¹⁷⁷ který líně prohýří celé hodiny.

11.1-10. Užívej dne, budoucnost je temná a nejistá.¹⁷⁸ Tři oddíly vyzdvihují toto téma, a to verše 1-6,7-8,9-10. **1-6:** Počáteční informace o posílání chleba a obdržení podílu, byla rabínskými autoritami chápána jako projev velkorysosti k druhým, neboť takový skutek se člověku může vrátit, dokonce i v čase jeho vlastního nezdaru či neštěstí, a tak je mírnit. Neštěstí zde znamená obecně nejistotu, jakkoli se Kohelet na jiných místech vyjadřuje o cestě života, tak by člověk neměl být touto nejistotou zastrašen do té míry, aby se vyhýbal skutkům milosrdenství. **2:** Pořadí sedm - osm je konvenční vyjádření v biblické a kanaánské literatuře pro významné množství. **3:** V následujícím pohledu se objevuje odklon od nejistoty, popsán jako nevyhnutelná záležitost příčiny a následku v přírodním světě. Nejistota zde může být objevena nepřesně v otázce načasování - záležitost, kterou Kohelet již několikrát výslovně projednal konkrétně v 3.1-11. Pointa se zdá být taková, že dokonce pokud lidé vědí, že mraky přinášejí déšť a stromy padají, neznamená to, že dokážou předvídat co tyto události způsobí. **4-5:** Tedy, kdokoli kdo promarnil mnoho času výpočty událostí meteorologických fenoménů, neuspěje v základních záležitostech setby a sklizně. Skutečnost, že lidé neznají přírodu, potvrzuje fakt, že nevědí o svém vlastním početí a porodu. Toto vše podtrhuje, že nemohou pochopit esenciální dílo (*ma'ase*) B-ží, jež je za vším a ve všem. **6:** Shrnutím holých fakt, se Kohelet navrácí k dřívějšímu zemědělskému tématu a prosazuje, že čelit s nejistotou

---

¹⁷⁶ Kaz 4.13-14.

¹⁷⁷ Heb. *na'ar*; viz paralela s prostoduchým v Př 1.4.

¹⁷⁸ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1619.

budoucnosti, tedy sít a obdělávat půdu, je lepší než nedělat nic, neboť přinejmenším je zde šance na úspěch. **7-8:** Tyto verše se zaměřují na „užij den“ téma kontrastuje s potěšením ze života, vyjádřeným jako sladká chuť ze zakoušení slunečního světla,¹⁷⁹ s přicházejícími dny temnoty a nicoty (*hevel*), které přijdou. Dny zde odkazují ke smrti a stáří, jež skonu předchází.¹⁸⁰ Kvůli existující temnotě, která přichází, nabádá Kohelet k radosti ze života, dokud jej ještě máme. **9-10:** Tato radost je typická zvláště pro mládí a tak Kohelet radí nepromarnit příležitost, neboť mládí je také něco pomíjivého (*hevel*, ozvěna *hevel* v verši 8, ale v jiném významu). Pohled, že cesta mladého člověka může být eventuálně souzena B-hem, býval některými moderními komentátory považován za ortodoxní přídavek k originálnímu textu Koheleta, jenž se podle všeho střetává s nejistotou ohledně poznání B-ha, kterou Kohelet v jiných případech vyjadřuje. Avšak Koheletova naděje v možnost B-žního soudu, byla již vyřčena v 3.17, kde se takový výrok jeví přirozeně v rámci kontextu a stejně by to mohlo být i v tomto případě.

12.1-8: Hrůznost stáří. Kontrast s předcházejícím oddílem o radosti z mládí je výslovně ve verši 1. ‚dny tvého mládí a ony dny trápení‘. To, že verše 1-8 jsou poslední částí připisovanou Koheletovy, signalizuje příchod finálního verše 8, jenž je téměř opakováním 1.2, verše, jenž otevírá knihu. Přesněji, 1.2 přináší výrok ‚samá pomíjivost‘ dvakrát, zatímco zde v hlavním masoretském textu se vyskytuje jen jednou.¹⁸¹ Téměř totožná podoba 1.2 a 12.8 odívá knihu do hávu symetrie, o čemž vypovídají i následující verše 9-14 svou funkcí epilogu. To, že kniha Kazatel končí temnou zmínkou o staří, není náhoda, ještě více tím utvrzuje pomíjivou dočasnost života, s nejistou kontinuitou a pokračováním.¹⁸² Objevuje se

---

¹⁷⁹ Kaz 6.6;7.11.

¹⁸⁰ Kaz 12.1-2;6.3-4.

¹⁸¹ Ačkoli v jiném heb. rukopise a starším Syrské verzi je tomu jinak.

¹⁸² Kaz 2.18-21;5.12-16;9.5-6.

zde obraz stáří hned v několika podobách. **2:** Poprvé je téma temnoty a světla projednávána v 11.7-8. Zde je intenzivněji pojednáváno, že temnota,¹⁸³ obestírá světlo,¹⁸⁴ přestože světlo přichází během dne - slunce, i během noci - luna a hvězdy.¹⁸⁵

3-4a: Tato temnota je postupně spojena s oslabováním základních lidských povolání: hospodářů, boháčů, válečníků, mlynářů a také žen obhlížejících z okna, a základních lidských činností: otvírání dveří, rušné obchodování na tržišti a mletí zrna. **4b-5a:** Vše toto je též spojeno s obrazem přírody: ptactvo, mandloň, saranče - a jejich pokles ke strachu před přicházející temnotou. Co tyto obrazy znamenají bylo předmětem diskuze. Klasické rabínské myšlení¹⁸⁶ navrhuje připodobnit část s povoláním k různým částem lidského těla, zde rapidně opotřebovaným. Alternativní návrh se týká majetku a bohatství zeměpána - ozvěna Koheletova pokusu v kap. 2, jenž je zde seriózně odmítnuta. **5b-7:** Precizní vyvrcholení, pomyslnou jistotu v lidské smrti, přinášejí výroky o pohřebním truchlení, o rozbití džbánu na vytahování vody ze studny,¹⁸⁷ a o návratu každého lidského těla k prachu.¹⁸⁸ **7:** Podstatné je, že každý lidský duch¹⁸⁹ se navrátí k B-hu, odkud byl dán, to vystihuje odlišnost od toho co je vyjádřeno v 3.19-21 a v Gn.3.19.

12.9-14: Ediční postřeh.¹⁹⁰ Vykladači, ať již tradiční, či moderně kritičtí se obecně shodují, že tyto finální verše ustanovují epilog, po závěru samotné knihy Kohelet. Mnoho z nich nabízí, že Kohelet (Šalomoun) zde stále hovoří, ale někteří¹⁹¹ předpokládají, že se jedná o ediční přídavek.¹⁹² Formální oddělení těchto veršů od jádra knihy je dvojí:

---

¹⁸³ Tj. stáří.

¹⁸⁴ Bujný život.

¹⁸⁵ Ez 32.7-8; Iz 13.10.

¹⁸⁶ KazR, Targum, Raši.

¹⁸⁷ Tak ibn Ezra; Za 4.2-3.

¹⁸⁸ Výrok připomínající Gn 3.19.

¹⁸⁹ Heb. *ruach*; také Kaz 11.5.

¹⁹⁰ The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Ecclesiastes str. 1621.

¹⁹¹ Jako Rašbam.

¹⁹² Obdobně smýšlejí i moderní biblisté.

orámování zmíněné výše - vymezené 1.2-12.8 a obrat na třetí osobu, místo první v 1.2-12.8. Třetí osoba se ozývá již úvodním záhlaví v 1.1 a obě dvě šířeji ohraničují 1.2-12.8. Třetí formální znak odlišnosti od ostatního textu rozbíjí verše 9-14 na dvě části, reflektující zřejmě dva oddělené ediční přídávky: 9-11 a 12-14, oba začínají frází - ,a kromě toho`. **9-11:** Tyto verše ztotožňují Koheleta s učencem a popisují jeho charakteristickou činnost - vyučování mudrosloví a citlivost ne jejich opatrné prohlašování¹⁹³ a jejich provokativní zásah - jako bodce a hroty pastýře¹⁹⁴ k ovládnutí zvířat pod jeho dohledem. Tradiční interpretace ztotožňovaly pastýře s Mojžíšem.¹⁹⁵ **12-14:** Tyto verše prohlašují, že Kohelet mudrosloví vybíral a shromažďoval a není vhodné k nim cokoli přidávat.¹⁹⁶ Dále se tato druhá část snaží shrnout Koheletovo učení s pokynem ,B-ha se boj a jeho příkázání dodržuj`.¹⁹⁷ **14:** Důvodem tohoto pokynu je , že B-h přivede každý skutek, dokonce i skrytý, k soudu, ať už je dobrý či špatný. Je příznačné, že tento text je čten v rámci židovské liturgie; verš 13. a jeho pokyn k bázni a k zachovávaní *micvot* se opakuje ještě ve verši 14. Toto ochraňuje knihu před jakýmkoli negativním vyzněním,¹⁹⁸ což má také efekt pro zvýraznění v.13 jako centrální myšlenky knihy. Někteří moderně kritičtí interpreti spatřovali v instrukci k bázni a střežení pozdější ortodoxní dodatek, jenž chtěl jistým způsobem, to co spatřoval jako radikální výzvu Koheleta, totiž úvahy o nejistotě odměny a trestu v metafyzickém smyslu. Je pravda, že instrukce zachovávat B-ží příkazy se jako taková v knize neobjevuje.¹⁹⁹ Ale druhá klauzule vyzývající k bázni před B-hem se nachází²⁰⁰

---

¹⁹³ V. 9c.

¹⁹⁴ V. 11.

¹⁹⁵ KazR; Targum; Raši.

¹⁹⁶ Dt 4.2;13.1.

¹⁹⁷ Viz PŘ. 1.7;Jb. 1.1,28.28.

¹⁹⁸ Viz podobná praxe u Izajáše; Malachiáše a Pláče.

¹⁹⁹ I když v 8.5 je popisován příkaz lidského krále.

²⁰⁰ Kaz 3.14;5.6;7.18;8.12-13.

jako výrok o B-žím soudu.²⁰¹ Tento závěrečný pokyn nijak neprotiřečí zbytku knihy. Pointa může být, že právě lidské rozumové zkoumání ohledně odměny a trestu, či trvalých úspěchů atp., nevede nikam, to vše se děje úradkem B-žím, neboť B-h je naprosto svrchovaný a nemůže být zpochybňováno, že je to právě a jedině On, kdo přivede všechno a každého k vyúčtování. Reakcí člověka na tuto jistotu má být úcta před B-hem a činění Jeho přikázání.

---

²⁰¹ Kaz 3.17,3.15;11.9.

5. Rabínský výklad vybraných pasáží²⁰²

1.1²⁰³

דְּבָרַי - **Slova**. Raši:²⁰⁴ Kdykoli je v Písmu užito **דְּבָרַי** - znamená to slova výtky a varování.

קֹהֵלֵת - **Koheleta**. Midraš:²⁰⁵ Byl nazýván jmény: Jedidja²⁰⁶ Kohelet a Šalamoun. Proč byl nazýván Kohelet?²⁰⁷ Protože jeho slova byla shromážděna - **שָׁמַרְתָּ** - ve veřejném shromáždění, jak je psáno:²⁰⁸ **אָז יִקְהַל שְׁלֹמֹה** - tehdy Šalamoun svolal ... shromáždění²⁰⁹. Také, davy lidí se pravidelně scházely, aby vyslechly jeho moudrá slova. Ramban:²¹⁰ (ačkoli nebyl nikdy Kohelet zcela identifikován se Šalamounem) Nemůže to být nikdo jiný, neboť nebylo jiného „syna Davidova“ jenž by kdy usedl na trůn. ibn Ezra:²¹¹ Byl nazýván Kohelet, neboť moudrost - **וְשִׁמְרָתָהּ בּוֹ** - Se v něm shromažďovala. Raši: **שִׁמְרָתָהּ בּוֹ** - shromáždil mnohé moudrosti.

Mecudat Cion:²¹² vysvětluje, že Slovo Kohelet je odvozeno od **קָהַל** - shromažďovat, seskupit - a král Šalamoun seskupoval dohromady protikladné názory a vybíral správné ze špatného.

---

²⁰² V této kapitole většinou používám pro překlad heb. textu bible ČEP a uvádím jej tučně vedle heb. originálu.

²⁰³ *Koheles/Ecclesiastes: a new translation with commentary anthologized from talmudic, midrasic and rabbinic sources*. Megilat Kohelet, I:1 str. 50-51; *Chameš Megilot*, Kohelet str. 7-1.

²⁰⁴ Šlomo ben Jicchak; 1040 - 1105. Nejvýznamnější komentátor Bible a Talmudu všech dob.

²⁰⁵ V této kapitole se pod označením Midraš ukrývá Midraš Kohelet Raba, který se v citacích této práce nachází pod zkratkou Kaz.R. Midraš Raba je nejstarší amoraitský Midraš k Pěti Knihám Mojžíšovým a Pěti Svátečním Svitkům (*Chameš Megilot*).

²⁰⁶ 2Sam 12:25.

²⁰⁷ Jak uvádí ibn Ezra k verši 12:8: nejedná se zde o jméno, ale o titul.

²⁰⁸ 1Kr 8:1.

²⁰⁹ Tak překládá ČEP; dosl: „Tehdy shromáždil Šlomo“.

²¹⁰ Nachmanides; viz pozn. č. 75.

²¹¹ Avraham ibn Ezra; 1089 Toledo - 1164; věhlasný básník, filosof, gramatik, astronom a především komentátor bible, jenž na tomto poli proslul komentářem k Pěti Svátečním Svitkům.

²¹² Jechiel Hilel ben David Altschuller, biblický komentátor 18. století. Jechielův otec David, se ve své práci soustředil na komentáře k Prorokům a Spisům. Jeho komentář k knize Žalmů, Přísloví a Job mu vyšel krátce před smrtí v roce 1753. Jechiel Hilel zkompletoval rukopisnou práci svého otce a doplnil komentář k chybějícím knihám. Celé dílo bylo vydáno roku 1780 a

Avudraham:²¹³ Během svátku Sukot, po němž následovalo období - חטִיחֵט - šmita, milostivé léto. Král měl shromáždit lid v Jeruzalémě²¹⁴ a veřejně číst knihu Deuteronomium - דִּבְרֵי דֵּוֹרָה. Tato ceremonie se nazývala - חֲקֵל - hakhel, shromáždění. V souvislosti s předčítáním Knihy zákona, využíval Šalamoun vhodnou příležitost, aby poskytl a předal veřejnému shromáždění tato kázání proti bezmyšlenkovité honbě za světským majetkem. Jsou dva důvody pro tento výklad: Pojmenování Kohelet je odvozeno ze slova hakhel. Také je zvykem číst tuto knihu během svátku Sukot.

בְּנֵי דָוִד - **Syna Davida**. Midraš: On byl král, syn krále, moudrý muž, syn moudrého, spravedlivý muž, syn spravedlivého. Šťastný je ten kdo se spoléhá na - נִלְבָּט בְּאָבִי - zásluhy otců. Přesto však osobní zásluha je cennější.

מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם - **Král v Jeruzalémě**. Raši: Město moudrosti. Sforno:²¹⁵ Město je zmíněno, neboť jako král tohoto proslulého města, byl považován za moudrého muže. Kohelet měl silnou schopnost hluboce se nořit do moudrosti světa a bezprostředně zkoumat nejrůznější teorie. Nachal eškol:²¹⁶ Jeho závěry jsou hodné velké úcty. Ibn Janach:²¹⁷ Fráze král v Jeruzalémě se váže ke Koheletovi, nikoli k Davidovi. Midraš: Jeruzalém je místo kde přebývá: Šchina, Proroctví a Tóra. Jeruzalém, byl během vlády Davida a Šalamouna hlavním městem celé Erec Jisra'el. V Talmudu je řečeno:²¹⁸ Úvodní pasáž knihy se zakládá na různých titulech Šalamouna, dle knih jemu přisuzovaných

---

dělí se do dvou komentářů: Mecudat Cion, který vykládá jen určitá slova a Mecudat David, procházející kontinuálně celým textem.

²¹³ David ben Josef ben Avudirham - Španělsko; zemřel 1340; mimo jiné autor komentáře k synagogální liturgii.

²¹⁴ Dt 31:11-12.

²¹⁵ Ovadja Sforno; 1470 - 1550; jeden z největších italských, renesančních komentátorů.

²¹⁶ Chajim Josef David Azulaj; 1724 Jeruzalém - 1806 Leghorn; v literatuře je znám pod akronymem CHIDA; proslul jako věhlasný halachista, kabalista a historik. Mezi mnohé jeho práce patří také dílo Nachal Eškol vztahující se k pěti svátečním svitkům.

²¹⁷ Jona ibn Janach, 985 Cordoba - 1pol. 11.stol Zaragoza; velký gramatik a filolog, jeden z *ba'alej dikduk*. Autor jedné z prvních knih zabývajících se biblickou gramatikou.

²¹⁸ Sanh 20b.

tradicí: král Šalamoun z Písně písní 3:11, král Izraele z Přísloví 1:1 a král v Jeruzalémě z Koheleta 1:1. Tora Tmima:²¹⁹ Po jeho hříchu se království zmenšilo. Nejdříve byl králem všeho, potom pouze králem Erec Jisra'el a nakonec pouze králem Jeruzalémským.

1.2²²⁰

הַבָּל הַבָּלִים - **Pomíjivost pomíjivostí.** lit. vánek nebo opar/pára, tj: něco prázdné podstaty, zcela pomíjivé. Raši: Kohelet prohlásil, že vše co bylo stvořeno během sedmi dnů je pomíjivé. Sedm odkazů²²¹ v tomto verši na - לָדָן - pomíjivost koresponduje se sedmi dny stvoření. Midraš: Sedm pomíjivostí se vztahuje k sedmi etapám mužského života: Ve věku jednoho roku je jako král sedící pod baldachýnem na hnoji, všemi laskán a líbán; ve věku dvou a tři let je jako vepř tápající ve strouze; v deseti skáče jako kůzle; ve dvaceti je jako řehtající kůň, urovnávající se a hledající ženu; po svatbě pracuje těžce pro živobytí a je jako osel; když má potomky zdrsní jako pes obstarávající jejich potravu; ve stáří pozbývá smyslů a je jako opice. A každá z těchto lidských etap je pomíjivost pomíjivostí. Rabejnu Jona:²²² Všechny lidské činnosti (viz následující verš) jsou bezvýznamné - pomíjivé a neplodné - ledaže jsou motivovány ušlechtilými ideály Tóry. Nic nezůstane z lidské světské námahy. Pouze jeho duchovní úsilí - spravedlnost a studium Tóry přinese člověku věčné plody. Ta'alumot Chochma:²²³ Verš se vztahuje k bohatým. Člověk požehnán majetkem, musí vnímat sám sebe jako správce, jehož

---

²¹⁹ Baruch ha-Levi Epstein; 1860 Bobrujsk - 1940; autor brilantního komentáře k *Chumaši* (Pět knih Mojžíšových), který se nazývá *Tóra Tmima*. Napsal také dílo *Gišmej Bracha* k pěti svátečním svitkům.

²²⁰ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, I:2, str: 52-53; *Chameš Megilot*, Kohelet str. ט - י.

²²¹ Slovo se ve verši vyskytuje třikrát v singuláru - לָדָן - a dvakrát v plurálu - דָּלִים - což značí minimálně dva - dohromady tedy sedm.

²²² Rabejnu Jona z Gerony; zemřel 1263; bratranec Nachmanida; biblický a talmudický komentátor; autor také etických prací, jako např. *Ša'arej Tšuva*.

²²³ Ja'akov ben Ja'akov Moše Lorberbaum z Lissy; 1760 - 1832; polský zastánce ortodoxního judaismu; autor komentáře k Pěti Svátečním Svitkům, komentář ke koheletovi se nazývá *Ta'alumot Chochma*.

role je rozdělovat své poklady potřebným. Hromadit majetek sobecky, nařiká si Kohelet, je pomíjivost pomíjivostí.

Ramban; Mecudat David:²²⁴ nevykládají הַבָּל הַבָּלִים - ve významu superlativu podstatného jména, nýbrž jako rozkazovací způsob tj: odmítej/učiň pomíjivým - הַבָּל - vše pomíjivé - הַבָּלִים - cokoli co je úplně pomíjivé může být v tomto světě odmítnuto. To značí: Nesnažit se dávat nepatřičnou důležitost tomuto dočasnému světu; vše je pomíjivé.²²⁵

אָמַר קְהֵלָה - Pravidl Kohelet. Midraš: Pokud by někdo jiný prohlašoval pomíjivost pomíjivostí, mohlo by se říci, že tento člověk, který ve svém životě nikdy nevlastnil větší obnos, zlehčoval bohatství světa a prohlašoval pomíjivost pomíjivostí. Proto Kohelet - jméno je sem vsunuto, aby zdůraznilo, že ne chudák, ale moudrý a bohatý Král Šalamoun, jenž měl v Jeruzalémě stříbra jako kamení²²⁶, byl ten kdo prohlašoval pomíjivost pomíjivostí.

הַבָּל הַבָּל - Vše je pomíjivé. Ibn Ezra: Aby byla zahrnuta myšlenka, že svět se skládá z obou, jak pomíjivých tak trvalých hodnot, Šalamoun zdůrazňuje: הַבָּל הַבָּל - vše je pomíjivé. Mnoho lidí zakouší frustraci, ale zůstávají v přesvědčení, že jiní dosahují zadostiučinění z tohoto světa. Tato fráze zdůrazňuje, že takový předpoklad je iluze - vše je pomíjivé. Kol Ja'akov:²²⁷ Skupina slepých žebráků byla v ulici. Kdosi přistoupil k jednomu z nich a řekl: Vezmi tyto peníze a poděl se s ostatními. V tu chvíli však odešel a nedal žebrákovi nic. Ostatní, kteří zaslechli onen rozhovor požadovali podíl z peněz, které měl obdržet oslovený žebrák a vypukla rvačka. Takové je lidstvo: každý usiluje o svůj podíl na světských potěšeních, o kterých předpokládají, že jich dosáhli jejich blízcí. Ale ve skutečnosti nedosáhli ničeho - není opravdového

---

²²⁴ Viz pozn. č. 211.

²²⁵ Tato interpretace je přijímána většinou komentátorů pro výrok ve verši 12:8.

²²⁶ 1Kr 10:27.

²²⁷ Ja'akov Kranz; 1741 - 1804; známí jako Magid z Dubna.

potěšení z pomíjivosti tohoto světa - vše je pomíjivé. Targum:²²⁸ Král Šalamoun vizionářsky truchlí nad úplným rozdělením a devastací království během kralování jeho dětí. Tato slova proroctví byla pronesena Koheletem, který je Šalamoun syn Davida, který byl králem v Jeruzalémě. Toto předpovídal Šalamoun král Izraele: království jeho syna Rechabeáma má být rozděleno s Jerobeámem synem Nevata; Jeruzalém a Chrám jsou předurčeny ke zkáze; a jeho národ - děti Izraele budou deportováni. Proto říká: pomíjivost pomíjivosti je tento svět! Pomíjivost pomíjivosti! Vše s čím se on a jeho otec David dřel - království, Chrám a národ - vše má být zničeno. Vše je pomíjivé!

1.3²²⁹

מה יתרון לאדם - Jaký užitek má člověk? Raši: Jakou odměnu nebo výnos. Ibn Ezra: Potom co vše je pomíjivé, jaký užitek má člověk ze vší své lopoty? Alšich:²³⁰ „Otevři své oči a pochop! Jaký užitek či zlepšení může člověk očekávat, že dosáhne dřinou ve světských a hmotných záležitostech na zemi pod nebem. Lepší je oddat se službě svému Stvořiteli a zcela se ponořit do Jeho Tóry, která je hodná velebení více než nebesa. Neboť jen skrze Tóru a její *micvot* může jedinec dosáhnout trvalé duchovní dokonalosti“.

Za zmínku stojí, že ve verši skutečně není uvedeno - מה יתרון ליהוה - jaký užitek má svět? Vskutku svět sám o sobě dělá prospěch z lidské fyzické dřiny. Jak zmiňuje Rambam:²³¹ kdyby nebylo oněch potřeštěných lidí, kteří hromadí peníze a staví domy, aby vydržely sto let, země by se nikdy nevyvinula. Kol Jaakov: Spíše je v tomto verši otázkou, jaký reálný užitek má člověk z takové práce? Targum: Jaký prospěch může člověk získat po své smrti - z veškeré své dřiny na tomto světě?

²²⁸ Na všech místech této kapitoly se jedná o Targum Jonatan.

²²⁹ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, I:3, str: 53-54; *Chameš Megilot*, Kohelet str. ה-ד.

²³⁰ Moše Alšich - Ha-Kadoš; 1508 Turecko - 1600 Damašek; biblický komentátor a autor komentáře ke Koheletovi, jenž se nazývá *Dvarim tovim*; žák Josefa Kara.

²³¹ Moše ben Majmon řečený Majmonides; k jeho osobě viz pozn. č. 3.

אָדָם - **Člověk**. Midraš Lekach tov:²³² Lidstvo obecně je uvedeno jako אָדָם - po Adamovi - prvním člověku, který vzešel ze země a do הָאָרֶץ - země se navrátí.

בְּכָל-עֲמָלֹו - **V celé své lopotě**. Učenci se obávali, že vyjádření: „jaký má člověk prospěch ze vší své lopoty?“ by mohlo být dezinterpretováno tak, že dokonce i studium Tóry je neprospěšné. Pozorovali, že verš zdůrazňuje svou lopotu tj: námaha pro člověka vlastní, sekulární snaha. Z toho je tedy jasné, že člověk by se neměl namáhat sám pro sebe, neboť to je marnost, ale jedinec by se měl držet ve studiu Tóry.

תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ - **Pod sluncem**. Tento překlad následuje většina komentátorů. Mecudat David: Tato fráze (u Koheleta jedinečná) značí tuto Zemi, kde slunce svítí. Ibn Ezra: slunce vypovídá o přírodním cyklu času, jenž je vymezen východem a západem slunce. Ibn Jachja:²³³ Člověk nezíská nic v honbě za majetkem, který je předmětem časové ohraničenosti. Skutečného užitku může člověk dosáhnout, jen usiluje-li o Tóru, která je nadčasová. Midraš Lekach Tov: Slunce je zde uvedeno aby se vyjádřilo, že právě jako slunce nekonečně následuje svůj denní model východu a západu, tak i svět neoblomně následuje svůj pomíjivý charakter. Raši: Interpretuje תַּחַת - jako: *namísto*. Dále vysvětluje, že שֶׁמֶשׁ - (světlo) slunce - vypovídá o Tóře, která je přirovnána ke světlu a soudí, že jakákoli práce podniknutá תַּחַת - namísto studia Tóry je neprospěšná a její plody jsou bez užitku. Talmud překládá תַּחַת - jako *po* a vysvětluje: Ze své práce *po slunci* nemá člověk prospěch, ale z práce *před sluncem* (tzn. že Tóra je preexistentní, narozdíl od slunce), má prospěch²³⁴. Midraš: Lidská práce je pod sluncem, ale výnosy jejích plodů jsou nad sluncem (tzn. v nebeském posmrtném životě).

---

²³² Tovija ben Eliezer; 11. stol.

²³³ Josef ibn Jachja; narozen 1494 ve Florencii; autor komentářů k Chameš Megilot.

²³⁴ Šab 30b.

תחת השמש - **Pod sluncem.** Ibn Ezra: Slunce je kontrolní činitel při určování času a období. Tyto verše vypovídají o lidském nekonečném snažení, ve všech časech a ve všech obdobích.

1.9²³⁵

מה שיהיה הוא שיהיה - **Co se dálo, bude se dít zase.**²³⁶ Raši: Kdokoli se soustřeďuje na sekulární záležitosti, nenajde nic nového; pouze to, co již existuje od šesti dnů stvoření. Jen při studiu Tóry může jedinec zakoušet novou interpretaci.

Sa'adja Gaon:²³⁷ B-ží stvoření je dokonalé a úplné, nepostrádá tedy ničeho. Cokoli my spatřujeme jako nové, bylo již dříve poskytnuto nekonečnou moudrostí B-ží. Jako součást stvoření B-h stvořil zdroje, podmínky a koncepty pro všechny objevy a vynálezy pro všechny následující generace, až do konce časů. Je-li jakákoli generace svědkem nějakého neobvyklého úkazu a považuje jej za nový, mýlí se, je nový jen pro ně. Již předchozí generace tento úkaz rozkryly.

ואין כל חדש - **Není nic nového.** Slovo - כל - zde je ve významu ,nějaký, něco` - po záporu ,nic`.²³⁸

תחת השמש - **Pod Sluncem.** Galiko:²³⁹ Něco nového může být jen před sluncem, tzn. ve studiu Tóry. Nové výklady halachických konceptů jsou možné. Midraš: Jakkoli vynikající učenec bude vždy vysvětlovat jen to, co již existuje a bylo to již sděleno jako halacha Mošemu na Sinaji. Všechno učení již bylo objasněno B-hem Mošemu na Sinaji.

1.18²⁴⁰

כי בלב חכמה רב כעס - **Kde je mnoho moudrosti je i mnoho hoře.**²⁴¹

Raši: Šalamoun se vždy silně spoléhal na svou neobyčejnou

---

²³⁵ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, I:9, str: 58; Chameš Megilot, Kohelet str. ט - ו.*

²³⁶ Dosl. ,to co bylo, je to, co bude`.

²³⁷ Sa'adja ben Josef Gaon; 892 - 942; představený akademie v Suře; všestranně vzdělaný na poli Tóry; jeden z hlavních odpůrců karaitského judaismu; gramatik a autor čtených respons; jeho nejznámější dílo je filosofické pojednání Sefer Emunot ve-deot.

²³⁸ Podobně je tomu např. v Ex. 20:10.

²³⁹ Eliša ben Gabriel Galiko; počátek 16.stol; autor halachických respons a komentářů k Pěti svátečním svitkům.

²⁴⁰ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, I:18, str: 64 - 65; Chameš Megilot, Kohelet str. טו - יז.*

moudrost. Neochvějně doufal, že na jeho koních se izraelský lid nikdy nevrátí do Egypta a jeho ženy ho nikdy nesvedou na scestí. Pokud jedinec spoléhá příliš na vlastní moudrost a nevystříhá se zákazu – tak přichází mnoho žalu ke Svatému, On budiž veleben.²⁴² Tuv Ta'am:²⁴³ Právě během svého stáří Šalamoun vyhodnocuje předchozí činnosti a uzavírá, že by pro něj bývalo lepší nespoléhat toliko na vlastní moudrost, ale spíše pokorně kráčet po B-žích stezkách. Ibn Ezra: Moudrý člověk, přemítající nad pravou přirozeností pomíjivosti lidské námahy, bude vždy stížen žalem prchavé přirozenosti člověka v tomto světě. Lekach tov: Uvědomuje si více než lhotejný člověk, a jedná dle toho. Talmud²⁴⁴ tento verš překládá následovně „Kvůli mnohé moudrosti vzejde a rozhojní se B-ží hněv“ a říká: Kdyby Izrael nehřešil, byly by mu předány jen Knihy Mojžíšovy a kniha Jozue, neboť zaznamenávají rozdělení *Erec Jisra'el* na kmenová území. Zatímco ostatní knihy obsahují kárající prorockou látku, jež je v daném případě nezbytná. Odkud to víme? „Kvůli mnohé moudrosti vzejde a rozhojní se B-ží hněv“ – Hněv způsobuje, že B-h posílá proroky, kvůli moudrosti, jíž vyučují.

וְיִוְסִיף דַּעַת יוֹסִיף מְכָאֵב - Čím více vědění, tím více bolesti.²⁴⁵ Mecudat David: Zvláštní uvědomění si, způsobené zvětšováním moudrosti – pomíjivosti lidstva – ta bude jen zvětšovat bolest moudrého člověka a demonstrovat pomíjivost obecně. Sa'adja Gaon: Nenasytná touha po moudrosti vždy způsobuje žal a bolest. Člověk, prahnoucí po moudrosti, nebude nikdy spokojen s tím, co se již naučil. Skutečný učenec bude vždy chtít víc a víc. Nabýváním vědění vyvstávají jedinci otázky týkající se skutečností, jež mu dříve byly jasné a zřejmé“. Ša'ar bat

²⁴¹ „V mnohé moudrosti je mnoho zármutku.“

²⁴² v tomto verši Raši ztotožňuje B-ha s terčem zármutku.

²⁴³ Komentář k Pěti Svátečním Svitkům od Ješaji Hamera; 1897 Krakov.

²⁴⁴ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, I:18, str: 64.

²⁴⁵ „Kdo zvětšuje vědění zvětšuje bolest.“

rabim:²⁴⁶ Pro lidskou bytost je nemožné, proniknout do systému B-žích zákonitostí, které ovládají svět. Hlouběji založený člověk se snaží prozkoumávat problémy pomocí esoteriky a čím více si uvědomuje, že mu řešení uniká, tím více se zatvrzuje a stává se zahořklým. Kehilat Ja'akov: A proto je nejlepší uznat tradici a nepátrat v těchto tajuplných záležitostech. Je třeba zmínit, že Šalamoun neobhájí "blaženou nevědomost". On pouze varuje před střádáním „mnohé moudrosti“, jako hlavního zdroje lidské radosti a štěstí.²⁴⁷ Rabi z Kocku²⁴⁸ říká: „pro mnohou moudrost, přichází mnohý žal, přesto však je zde stále přítomná lidská povinnost o moudrost usilovat“.

2.1²⁴⁹

אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי - Řekl jsem si ve svém srdci.

Potom co autor dosáhl jistého zadostiučinění, začíná hledat nové pole pro další pokus.

לֵךְ-נָא אֲנִסְכָּה בְּשִׂמְחָה - Pojd' zkusím to s radostí.

Mecudat Cion: Toto zvolání adresuje sobě samému. לֵךְ - **Pojd'** či také **jdi**. Jedná se o naléhavou formu, která vyzývá k akci.²⁵⁰

Targum: Slovo - אֲנִסְכָּה - (z heb. - נסו - zkusit), vyzkoušet, podrobit experimentu. Raši; ibn Ezra: Výklad slova se vztahuje k - נסו = נסו - smíchat (víno), zředit, vylévat. Šalamoun tedy řekl: pokud z moudrosti vzejde jen žal (v. 1:18), zanechám moudrosti a vrhnu se do potěšení z radosti a přimknu se k vínu (verš 3). Alšich: rovněž překládá - נסו - zředit a dodává: mít zkušenost žalu, způsobenou moudrostí - rozhodl jsem se zředit žal radostí. A ve stejný čas jsem řekl svému srdci: nezabývej se skutečnou podstatou radosti, ale dobrotou, tzn. pocitem spokojenosti a potěšení. Avšak rovněž to byla domýšlivost.

---

²⁴⁶ Soubor komentářů k Tóře a Chameš Megilot; Chajim Arje Leib z Jedvevna; konec 19.stol.

²⁴⁷ Viz Kaz 1:16.

²⁴⁸ Menachem Mendel Morgensztern z Kocku;1787 - 1859.

²⁴⁹ Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, II:1, str: 66 - 67; Chameš Megilot, Kohelet str. ט' - טו.

²⁵⁰ Srov. Gn 37:20.

Sforno: vztahuje slovo k výrazu - מְלִיכָה - vláda; a překládá: spravoval jsem své království a vládu podle radostí z uspokojení.

וְרָאָה בְּטוֹב - **A užij si dobrého.**²⁵¹ Targum: a uzřím, co je dobré na tomto světě.

וְהִנֵּה גַם־הוּא הִבֵּל - **A hle i to je pomíjivé.**

Raši: Prorocky jsem uzřel, že mnoho zla je způsobeno bezstarostnou lehkovážností. Sforno: Mecudat David: Tato posedlost světskými radostmi je samá pomíjivost.

3.9²⁵²

מִהֵי־תִרְוֹן הָעוֹשֶׂה בְּאִשֶׁר הוּא עֹמֵל - **Jaký užitek má ten, kdo pracuje, ze všeho svého pachtění?**

מִהֵי־תִרְוֹן - **Jaký užitek.**

Ibn Ezra: Jelikož je vše ovládáno obdobími a časem - nad kterými člověk nemá kontrolu - jaká je tedy naděje pro člověka, že si udrží vládu nad svým snažením? Raši: Čas svévolníka přijde a veškerý jeho zvrácený zisk bude zmařen. Mecudat David: Protože člověk je nevyzpytatelný, jakou trvalou hodnotu má jeho momentální majetek? Zítřka může mít jinou hodnotu a jeho námaha tak bude zbytečná. Ta'alumot chochma: Vše je předem určeno B-hem, bez ohledu na lidské činnosti. Vše přijde v přesně stanovení čas, jak je předpovězeno proroky. Proto je na místě otázka, v co člověk doufá, že dosáhne svou zdánlivě zbytečnou námahou ve studiu Tóry a *micvot*, když se zdá, že to nepřináší žádný zisk.

בְּאִשֶׁר הוּא עֹמֵל - **ze všeho svého pachtění?**

Targum: Je zde zdůrazněno הוּא - On. To znamená: Jaký je užitek z lidské námahy, když odměna (za práci) není určena. Midraš: Jelikož vše má svůj čas, jakou výhodu má dělník ze své dřiny, či čestný člověk ze své spravedlnosti?

3.12²⁵³

---

²⁵¹ ,A uvidím, co je dobré.'

²⁵² *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:9, str: 86; Chameš Megilot, Kohelet str. 77.*

יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בְּגַם כִּי אִם־לְשִׂמּוּחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּו - Poznal jsem, že není pro něho (pro lidstvo) nic lepšího, než se radovat a konat v životě dobro.²⁵⁴

יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בְּגַם - Poznal jsem, že není pro něho nic lepšího.

Raši: בְּגַם - to je lidstvo. Jelikož den lidské smrti není znám, není pro člověka nic lepšího, než radovat se ze svého ‚podílu‘ a činit to, co je správné v B-žích očích, dokud jsme naživu. Sforno; ibn Ezra: Předmětem tohoto verše je úsilí lidské práce ve střežení drahocenného jmění. Překládají: Není v nich (nic) dobrého. Šalamoun promluvil o pomíjivé přirozenosti majetku a o tom, že vlastnictví je určeno a ovládáno časem. Opakuje že tyto nashromážděné poklady jsou dobré jen pro radost a hodí se jako nástroje k prokazování skutků milosrdenství. Ta'alumot Chochma: ‚Není v nich (nic) lepšího‘: tj. ve dnech lidského života, než radost z vykonávání dobrých skutků ze své svobodné vůle a uvědomění si odměny, která na něj čeká.

V této souvislosti Ha-rav David Feinstein²⁵⁵ poukazuje, že Jeremijáš²⁵⁶ ve svém proroctví klade důraz na to, že by se člověk neměl chválit pro svou moudrost, moc a majetek, leč jedině pro své vědění a pochopení B-ha. Tj. lidské statky jako intelekt, moc a majetek, které jsou dány B-hem, nejsou samy o sobě chvályhodné. Mají člověku sloužit pouze k ovládnutí jeho schopností a možností, které by vždy měly směřovat k poznání B-ha. Tehdy je člověk právoplatně hoden chvály.

3.17²⁵⁷

אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי - Řekl jsem si v srdci.

Raši: A proto jsem usoudil.

---

²⁵³ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:12, str: 88 - 89; Chameš Megilot, Kohelet str. 17-18.*

²⁵⁴ Jak se zdá tak ČEP adresuje tento výrok jednotlivci. Podle gramatiky, jak ji následuje i Raši v následném komentáři, je pravděpodobně správnější vztáhnout tento výrok na celé lidstvo - jak uvádím v závorce.

²⁵⁵ David Feinstein ;1929 Rusko; uznávaná halachická autorita.

²⁵⁶ Jr 9:22-23.

²⁵⁷ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:17, str: 92; Chameš Megilot, Kohelet str. 17.*

אַתְּהַצְדִּיק וְאַתְּהַרְשֵׁעַ יִשְׁפֹּט הָאֱלֹהִים - **Spravedlivého i svévolníka bude soudit B-h.**

Raši: Nakonec bude B-h soudit všechny. Může se zdát, že se soudem otálí, čas každého však přijde. Jak je psáno: „Všechno má určenou chvíli“.²⁵⁸ Dokonce i odplata a soud nepochybně přijde.

וְעַל כָּל-הַמַּעֲשֵׂה - (nastane čas soudu) **nad vším děním.** Nad každým skutkem.

Ibn Jachija: Který člověk učinil na tomto světě. ׀ - tam, on bude souzen.

Akejdat Jicchak: Proč má být člověk potrestán za páchání zlých činů, když určité z nich, jsou předurčeny? Tj. pachatel v podstatě jen vykonává B-ží vůli. Jako např. Egypťané byli potrestáni za zotročení Židů, ačkoli zotročení bylo židovským údělem. B-h počítá s odplatou za všechny skutky, neboť lidské bytosti obdařil svobodnou vůlí. Ani Egypťané a ani jiní zlovolníci nebyli motivováni vědomím, že vykonávají B-ží vůli. B-žský plán neměl dopad na jejich činění. Páchali zlo, protože to chtěli.

׀ - **Tam.**

Sa'adja Gaon; ibn Ezra a další: Zřejmě narážka na odměnu a trest v posmrtném životě.

Midraš: Člověk může v tomto světě dělat, co se mu zachce, ale po smrti přijde soud a odplata.

Raši: Jedná se o nspecifikovaný čas určený pro odplatu.

3.18²⁵⁹

לְבַרְרֵי - **Aby je B-h tříbil.**

Midraš: Výklad výrazu - לְבַרְרֵי לְהֵם - objasnil jim . B-h umožňuje hříšníkovi, aby se rouhal a hřešil a k tomu navíc prospíval. Z jakého důvodu? Aby jim objasnil Svůj atribut soudu. „Aby nahlédli, že je to s nimi jako se zvířaty“. Budou moci shledat

---

²⁵⁸ Kaz 3:1.

²⁵⁹ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:18, str: 92 - 93; Chameš Megilot, Kohelet str. n -ו?*

a ukázat světu, že hříšník je jako zvíře. Stejně jako zvíře, které zemře, nevstoupí do světa budoucího, tak ani hříšník po smrti nevstoupí do budoucího světa.

וְלִרְאוֹתָם - aby nahlédli.

Ibn Janach: Dodatečně si povšimnout.

שֶׁהֵם בְּהֵמָה הֵמָּה לָהֶם - že je to s nimi jako se zvířaty.

Smysl verše je jasný. Ačkoli jsou lidé, v domýšlivosti přesvědčení o své nadřazenosti, B-h vybírá nejvýznamnější z nich, aby ukázal, že nejsou nad všemi nadřazení. Dokonce i král a úředníci jsou sobečtí a domýšliví jako každý jiný živý tvor.

Sa'adja Gaon: Tento verš (je pokračováním veršů 16-17) znamená: Řekl jsem sám k sobě ohledně člověka: Co se jim stane po smrti, až B-h bude prosévat spravedlivého od hříšníka a bude zřejmé, že se od sebe liší stejně propastně, jako se liší člověk od zvířete.

3.19²⁶⁰

כִּי מִקְרָה בְּנִי-הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה - Vždyť úděl synů lidských a úděl zvířat (je stejný)

Ibn Ezra: Tento verš je určený těm, kteří postrádají moudrost a intelekt. A těm, kteří si myslí, že člověk zdánlivě sdílí stejný osud se zvířaty, domnívaje se, že oba (člověk i zvíře) sdílí stejného ducha. Sa'adja Gaon: I když lidé podléhají nemocem a umírají podobně jako zvířata, přesto musí pozvednout svou úlohu na tomto světě a oddat se spravedlivým činům, aby dali důstojnost a smysl svému životu.

וְרוּחַ אֶחָד לְכֻלָּם - Jejich duch je stejný.

Ibn Jachija: Neboť bez duše po nich zůstane jen neživá mrtvola.

Sa'adja Gaon: „Oba mají stejného ducha“. To vypovídá jen o podobnosti, kterou sdílejí v umírání. Jinak je mezi nimi obrovský rozdíl.

---

²⁶⁰ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:19, str: 93 - 94; Chameš Megilot, Kohelet str. n.*

וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אֵין - **člověk nemá žádnou přednost před zvířaty.**

Raši: Po smrti není lidská nadřazenost rozpoznatelná, neboť vše se navrátí k nicotě a k prachu. Mecudat David: To platí pouze v případě, když člověk strávil svůj život v pomíjivém hromadění majetku. Ale neplatí to v případě, že se plně oddal Tóře a dobrým skutkům.

כִּי הַכֹּל הֶבֶל - **nebot' vše pomíjí.**

Lidstvo si neuvědomuje rozdíl mezi člověkem a zvířetem. Lidský hřích způsobuje, že se zvířaty sdílí stejnou fyzickou smrt.

3.21²⁶¹

מִי יוֹדֵעַ - **Kdo ví.**

Akejdat Jicchak: Ten kdo se pevně drží intelektu.

Sa'adja Gaon: Výrok - מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנָחָם - **Kdo ví, nepojme-li ho opět lítost.**²⁶² Kdokoli ví, že je hřešící, bude se kát. Stejně tak je tomu zde. Ten kdo chápe, že jedna duše stoupá nahoru, zatímco jiná sestupuje dolů. Neboť každý by měl trvat na tom, že tento verš naznačuje pochyby učence. Ty se však v této souvislosti rozplývají jistotou projasněnou výrokem: ,duch se vrátí k B-hu²⁶³...a prohlášením: věz však, že tě za to všechno B-h postaví před soud.²⁶⁴

רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם - **Duch synů lidských.**

Josef Kara:²⁶⁵ Kdo může vědět co se děje s lidským duchem, vystupujícím nahoru a zjišťujícím, že se nikdy nevrátí k životu? Podobně je tomu s duchem zvířete, sestupujícím do země. Důraz tohoto verše je ve slově ,duch', neboť osud těla je nám znám: ,v prach se navrací'.

הָעֶלְהָ הִיא לְמַעַלָּה - **Zda stoupá vzhůru.**

Raši: A podobně i zvíře musí stanout před soudem za své činy.

---

²⁶¹ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, III:21, str: 94 - 95; Chameš Megilot, Kohelet str. אן - ה.*

²⁶² J1 2:14.

²⁶³ Kaz 12:7.

²⁶⁴ Kaz 11:9.

²⁶⁵ Josef Kara; 1060 - 1130; francouzský biblický komentátor.

4.8²⁶⁶

יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שְׁנַי - **Někdo je sám a nikoho nemá.**²⁶⁷

Almosnino:²⁶⁸ Nemá dědice.

Raši:²⁶⁹ Je zcela osamělý. Je-li učenec, nehledá žáka, aby mu byl synem, ani přítele, aby mu byl bratrem. Je-li svobodný, nehledá manželku a je-li obchodník, nehledá partnera. Kráčí sám svou cestou.

וְאֵין קֵץ לְכָל-עֲמָלוֹ - **A všechno jeho pachtění nebere konce.**

Josef Kara: Pracuje bez ustání.

Sforno: (doplňuje) aby nashromáždil nepotřebné bohatství.

Raši: Je to narážka na učence, který bez ustání studuje. Poněvadž nemá žáky a ani ženu, která by mu dala potomka, nemá nikoho, komu by své znalosti předal.

וְגַם-עֵינָיו [עֵינָן] לֹא-חֲשָׁבַע עֵשֶׂר - **Jeho oko**²⁷⁰ **se bohatství nenasytí.**

Likutej anšej Šem: Nikdy se nespokojí se svým podílem.

V této souvislosti Talmud traduje pozoruhodný příběh²⁷¹. Alexandr Makedonský na jedné ze svých výprav dostal darem oční bulvu. Vyvažoval ji veškerým zlatem a stříbrem, ale bulva byla prokazatelně těžší. Tázal se tedy rabínů, co to má znamenat. „To je lidská oční bulva, která nikdy nebyla uspokojena“ odpověděli. Dokázali to tím, že vzali špetku prachu země²⁷² a oko jím posypali. Bulva ihned ztratila na váze, neboť je psáno:²⁷³ „nenasytí se ani oči člověka“.

וּמְחַסֵּר אֶת-נַפְשִׁי מִטוֹבָה - **I životu svému ujímám pohodlí.**

Mecudat David: Nikdy se nepřestane ptát: proč pracuje tak těžce, že si nedopřává klid a odpočinek, dokonce ani dědice, aby mu odkázal svůj majetek.

---

²⁶⁶ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, IV:8, str. 100-101 ; Chameš Megilot, Kohelet str. מן - מן.

²⁶⁷ Dosl. „je jeden a není druhý“.

²⁶⁸ Moše Almosnino; 1516 Salonike – 1580 Konstantinopol; jeho komentář k Pěti svátečním svitkům – Jedej Moše vyšel roku 1572.

²⁶⁹ Raši vykládá tento verš jako narážku na lidi v různých situacích, kteří sdílejí stejný nedostatek, totiž, že nemají společnost ve svém životě.

²⁷⁰ Oko reprezentuje orgán touhy, viz 1:8; Nu 15:39.

²⁷¹ Taan 32b.

²⁷² Prach jako symbol smrti.

²⁷³ Př 27:20.

גַּם־זֶה הַבַּל - **Také to je pomíjivost.**

Galiko: (také ibn Ezra a Mecudat David) Nečinný hlupák ve verši 5, který skládá ruce v klín a lakomec, jenž se nazdařbůh pachtí - oba jsou stejně blázniví. Správný přístup je střední cesta mezi leností a přílišnou pracovitostí.

4.9²⁷⁴

Ibn Ezra: Tento verš Kohelet adresuje hlupákovi, jenž se lopotí zcela sám a nabízí mu výhody, které s sebou přináší partnerství a společnost někoho s kým pracovat a sdílet svůj úděl.

טוֹבִים הַשְּׁנַיִם - **Lépe (je) dvěma.**

Raši: V každém ohledu.

מִן הָאֶחָד - **Než jednomu.**

Raši: Proto by si člověk měl najít přítele a také se oženit. Učenci udávají několik příkladů, jimiž ilustrují, proč je dvěma lépe než jednomu.

Midraš: Dva, kteří studují Tóru jsou lepší než jeden, který studuje sám. Když jeden chybuje, ten druhý ho může opravit.²⁷⁵

Talmud: Znalost Tóry se dá získat pouze v souvztažnosti s ostatními.²⁷⁶

Midraš: Mordechaj a Ester si pomáhali navzájem a doplňovali se a dosáhli toho, co by jeden nesvedl.

Když Moše a Aharon žehnali lidu společně, při zasvěcování *Miškanu*²⁷⁷, spočinula *Šechina* nad Izraelským lidem. Když žehnal lidu Moše sám, *Šechina* na lidu nespočinula.

אֲשֶׁר יִשְׁלָהֶם שֶׁכֶר טוֹב בְּעַמְלָם - **Mají dobrou mzdu ze svého pachtění.**

Raši: Dva mohou vykonat více než jeden, protože společně jsou schopni zastat to, co jednotlivec nikdy nemůže zvládnout.

4.10²⁷⁸

---

²⁷⁴ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, IV:9, str: 101; *Chameš Megilot*, Kohelet str. מן.

²⁷⁵ Mak 10a.

²⁷⁶ Ber 63b.

²⁷⁷ Přenosný svatostánek, který používali Izraelci při putování pouští.

²⁷⁸ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, IV:10, str: 101-102; *Chameš Megilot*, Kohelet str. מן.

כִּי אִם יִפֹּל - **Upadne-li.**²⁷⁹

Sa'adja Gaon: Fyzicky, nebo také chybuje-li jedinec ve studiu Tóry či v úsudku, jeho druh jej může opravit a přivést na správnou cestu.

וְאִילוּ הָאָחֵר - **Běda samotnému.**

Ibn Ezra: אִילוּ - V tomto případě se jedná o kombinaci slov אִילוּ וְאִילוּ - běda mu.

4.11²⁸⁰

Šalamoun uvádí jako další příklad prospěch, jenž přináší společenství.

גַּם אִם יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחַם לָהֶם - **Také leží-li dva pospolu, je jim teplo.**

Rašbam:²⁸¹ Dva druhové choulící se navzájem k sobě ve větrném počasí.

Alšich: (vykládá verš v duchovním smyslu) Pokud dva lidé upadají do duchovní dřimoty a zanedbávají plnění náboženských předpisů, jejich srdce je neklidné díky ‚B-žimu ohni‘ a navzájem si zahřívají srdce, aby se probrali ze spirituální dřimoty a lepším způsobem mohli sloužit B-hu.

4.12²⁸²

Konečný příklad vzájemné bezpečnosti.

וְהַחֹטֵא הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בְמַהֲרָה יִתַּק - **A nit trojitá se teprve nepřetrhne.**

Pokud společnost jednoho přítele přináší takový prospěch²⁸³, co teprve prospěch pramenící ze společenství dvou druhů. V tomto smyslu se dá říci: Dva jsou lepší než jeden, ale tři jsou lepší než dva.

Raši: (cituje talmudický výrok²⁸⁴) Je-li někdo učenec a jeho syn a vnuk jsou také učenci, Tóra nedá nikdy zaniknout jeho

---

²⁷⁹ Doslova „neboť když (u)padnou“.

²⁸⁰ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, IV:11, str: 102; *Chameš Megilot*, Kohelet str. un.

²⁸¹ Šmuel ben Meir; narodil se r. 1080 v severní Francii; jeden z Tosafistů, ve svém komentátorském umění byl mistrem pšatu - prostého výkladu.

²⁸² *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, IV:12, str: 102.103; *Chameš Megilot*, Kohelet str. un.

²⁸³ Jak bylo pojednáno ve výkladu veršů 10-11 této kapitoli.

²⁸⁴ BM 85a.

potomstvu. Neboť je psáno:²⁸⁵ ...Má slova...nevzdálí se z úst tvých ani z úst tvého potomstva ani z úst potomstva tvého potomstva od nynějška až na věky... Tzn. tři generace. Tyto tři generace učenců znamenají ,trojitou nit` v tomto verši. Nadále si Tóra ,hledá domov` tzn. rodinu, kde ji budou po tři generace hostit. Podle Midraše existují různé druhy rodin: rodina zákoníků plodí zákoníky; rodina učenců Tóry plodí učence Tóry; bohatá rodina plodí boháče. Byla vznesena námitka: Hle, je také jistá bohatá rodina, která se zmenšila a přestala být bohatá. Odpověď cožpak je psáno: ...trojitá nit se nikdy nepřetrhne? Je psáno snadno (jen tak) se nepřetrhne. Pokud je nějaká generace nevrlá k učencům Tóry a nepodporuje je, pozbývá bohatství.

Midraš: (shrnuje verše 9-12) **Lépe je dvěma** (v. 9), když studují Tóru, **než jednomu**, který se pachtí sám. **Upadne-li jeden** (v.10), např. zapomene *halachu*, **druh jej zvedne**, jiný mu může připomenout její znění. **A nit trojitá se teprve nepřetrhne** (v.12), to se vztahuje k páru učenců, kteří mají třetího jako učitele, opravujícího jejich chyby.

Pri Cadik:²⁸⁶ zmiňuje, že praotcové Avraham, Jicchak a Ja`akov se dají považovat za trojitou nit, neboť přežili věky. Dosáhli věhlasu s narozením Ja`akova, který představuje třetí silnou generaci. Osobnost Ja`akova v sobě kumuluje přednosti Avrahama a Jicchaka, navíc je obdařena vlastními pozitivními charakterovými rysy.

5.3²⁸⁷

כְּאִשֶׁר תִּדְרֹךְ נִדְרֵי לְאֱלֹהִים - **Ty, když se zavážeš B-hu slibem.** Mecudat David: že vykonáš spravedlivý skutek. Ibn Ezra: Stejně tak jak jsi vyzván, abys střežil svůj jazyk v domě B-žím a mnoho nemluvil, tak by ses měl i mít na pozoru při všem, co před Ním

---

²⁸⁵ Iz 59:21.

²⁸⁶ Cadok ha-Kohen Rabinowitz; 1823 - 1900.

²⁸⁷ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, V:3, str: 109; Chameš Megilot, Kohelet str. 11.*

pronášíš. Jako například když vyslovuješ sliby; a nebuď jak blázní, ve kterých On nemá zalíbení.

אל־תִּחַחֵר לְשִׁלְמוֹ - **Splň jej bez meškání.** Alšich: Ten, kdo se zaváže dát milodar, někomu postiženému velkým trápením, měl by tak učinit ihned a nečekat. Neboť správná víra nařizuje plnit sliby okamžitě.²⁸⁸

כִּי אֵין חֶפְזָן בְּכִסְיֵי - **Nebot' v hlupácích nemá B-h zalíbení.** Raši; Targum: Svatý, On budiž veleben, neplní přání hříšných lidí, kteří slibují, ale sliby neplní. Mecudat David: **חֶפְזָן** - to je vůle. Blázní nemají pevnou vůli. V jednu chvíli si přejí to, a v zápětí to již nechtějí. Kdokoli slibuje, je považován za blázna, neboť sliby se skládají ve chvílích euforie a často zůstávají později nesplněny. Proto: **splň jej bez meškání**, neboť zápal časem vyprchá. **Co slíbíš, to splň.** Ihned a bez průtahů.

5.4²⁸⁹

טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדְרֹךְ - **Lépe je, když neslibuješ.** Ibn Ezra: Jak je psáno: **Když se zdržíš slibování, nebude na tobě hřích.**²⁹⁰ Midraš: Řekl rav Meir: ,Lepší je neslibovat vůbec. Raději necht' přivede své kúzle do Chrámu rovnou, než, aby sliboval, že tak učiní a obětuje ho.' Ibn Jachja: Když nemáš peníze, proč (je) slibovat? Počkej až budou v tvé ruce a tehdy je dej.

Jakkoli je chvályhodné, v těžkých časech slibovat milodary či skutky milosrdenství,²⁹¹ je také chvályhodné činit sliby, abychom někoho podpořili v rozhodnutí učinit skutek milosrdenství.²⁹²

מִשְׁתַּדְּדִיר וְלֹא תִשְׁלֵם - **Než, když slíbíš a nesplníš.**

Z tohoto důvodu existuje dobrý zvyk říkat - **לֹא יְדָר** - bez slibu. Tímto, ačkoli se mluvčí zavazuje dodržet své slovo, se vyhýbá možnému prohřešení z nedodržení slibu v případě, že by

²⁸⁸ K této problematice: viz Dt 23:22.

²⁸⁹ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, V:4, str: 109-110; *Chameš Megilot*, Kohelet str. 11 -11.

²⁹⁰ Dt 23:23.

²⁹¹ Jako příklad poslouží Ja'akovovy sliby v Gn 28:20.

²⁹² Ned 8a.

svůj závazek nebyl schopen splnit. Ševet Reuven: K tomuto verši se také vztahuje případ, kdy by jedinec měl splatit své vlastní dluhy, než slíbí charitativní dar. ‚Lepší je, když neslibuješ vůbec, než když slíbíš a přitom nemáš splacené dluhy u svých věřitelů.‘ Tzn. Milodary mají smysl pouze pocházejí-li z vlastních peněz a ne z peněz, které máme vypůjčeny.

6.7²⁹³

Neustálé úsilí po uspokojení lidských tužeb bohužel zůstává neukojené. Jaký je tedy prospěch z moudrosti, zvláště když jedinec zůstává chudý navzdory své inteligenci a zručnosti? Žádný prospěch z toho není. Lepší je se radovat z toho, z čeho se radovat můžeme, než pomíjivé úsilí o splnění neuspokojitelných tužeb.

לִפְיֹהוּ - všechno lidské pachtění **Je pro ústa**. Raši: Člověk se dře, aby uspokojil svůj hlad a touhy nebo podporoval sám sebe v tomto světě. Předmět naší touhy, však na tomto světě nebude nikdy dosažen.

וְגַם הַנֶּפֶשׁ לֹא תִמְלָא - **Duše ukojena není**. Raši; Josef Kara: Nebude mít ani částečný úspěch ve svém úsilí o uspokojení pozemského chtíce. Pokud je tomu skutečně tak, jaký prospěch má boháč nad chudákem? Alšich: Člověk se lopotí pro svá ústa, tzn.: Dopřává si pouze momentální radost. Věčná duše člověka nemůže být uspokojena jen takovým krátkodobým a pomíjivým potěšením, jako je jídlo a pití. Galiko: To zlé, co sestupuje na člověka, zapříčiňují jeho ústa. Tj: konzumace zakázaných pokrmů, pronášení nevhodných řečí atd. Tyto činnosti vytvářejí bariéru mezi B-hem a lidmi. Ze stejného důvodu i duši hrozí, že nedojde svého naplnění. Midraš: Lidské úsilí po dobrých skutcích poslouží pouze jeho ústům a nikoli ústům jeho syna nebo dcery. Tora Tmima: Tzn. osobní skutky milosrdenství mohou přinést odměnu v posmrtném životě pouze tomu, kdo je činí a

---

²⁹³ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, VI:7, str: 124; Chameš Megilot, Kohelet str. נד -ו.*

nikoli jeho dětem. Lidská duše není uspokojena, neboť ví, že cokoli pro ní vzejde, vzejde jen pro ní samou a proto nikdy nebude mít dostatek z Tóry či dobrých skutků. ,To se podobá venkovanu, který se oženil s princeznou. I když se mohl přetrhnout, aby ji zahrnul veškerým (jemu dostupným) pozemským potěšením, jeho žena si toho nevážila, neboť byla z královského rodu a byla zvyklá užívat takového luxusu, jaký si většina venkovanů těžko dokáže představit.` Stejně tak je to i s duší. I když se jí snažíš přinést nejvzácnější zboží tohoto světa, pro ni je to bezcenné. Proč? Neboť její původ je v nebi a její hodnoty jsou spirituálního charakteru, tzn. Jsou nezměrně vyšší než všechny poklady světa.

6:8²⁹⁴

מה ייתר לך חכם - Jakou má přednost moudrý před hlupákem. Raši: Co má moudrý ze své moudrosti oproti tomu, co by mohl mít, kdyby byl hlupák? Josef Kara: Jakou hodnotu má moudrost k dosažení majetku, když ten neposkytuje spokojenost? Jakou přednost má hladový moudrý člověk nad bláznem, který už svůj majetek ani nemá kam dávat a v důsledku trpí také nedostatkem? To znamená: Ať už je důvod jakýkoli, oba dva trpí nedostatkem.

Je to řečnická otázka. Není žádný užitek pro moudrého. Oba dva se musí dřít, aby dosáhli svého. Rozdíl spočívá v tom, nakolik jsou plody jejich práce zužitkovány a ceněny.

מה לעני יודע להלך נגר החיים - Co má z života utištěný, i kdyby žít uměl? Raši; Josef Kara; Ibn Ezra: Je chudákovi, který je inteligentní, hůře na tomto světě, než moudrému člověku, jenž má bohatství, ale nenachází spokojenost?

7.10²⁹⁵

Ibn Ezra: Tento verš varuje moudré, aby byli spokojeni se svým podílem. Pokud trpí nepřízní osudu, neměli by si ohledně svého podílu naříkat a žárlit na ty, jejichž situace je lepší

---

²⁹⁴ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, VI:8, str: 124-125; Chameš Megilot, Kohelet str. נד.*

²⁹⁵ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, VII:10, str: 134-135; Chameš Megilot, Kohelet str. נד -ג.*

a přisuzovat svůj úpadek měnicímu se světu. Každý, kdo má pochopení, si je vědom toho, že život zůstává stejný, ať už bylo člověku určeno to či ono.

הַרְאֵשׁנִים הֵיוּ טוֹבִים מֵאַלְהָה - Neříkej: "Čím to, že dny **dřívější byly lepší než tyto?**" Raši: Jedinec by si neměl lámat hlavu, nad tím, že David, Jozue nebo ti co putovali pouští zažívali více dobrého než stávající generace.

כִּי לֹא מִחֻכְמָה שָׁאַלְתָּ עַל-יָהּ - **To není moudré, ptáš-li se na to.** Mecudat David: Tzn. Je to bláznivá otázka a odpověď je zřejmá. Raši: Vše závisí na zásluhách každé generace. Talmud: Člověk by neměl zavrhouvat vůdčí osobnosti své doby tím, že je porovnává s velikány minulosti. Jeruba'al ve své generaci, je jako Moše ve svém pokolení. Jiftach ve své generaci je jako Samuel své generace. Člověk se musí spokojit se soudcem své doby a nehledět zpátky do dřívějších časů.

7.14²⁹⁶

בְּיוֹם טוֹבָה הֵיחָד בְּטוֹב - **V den dobrý uživej dobra** a v den zlý si uvědom. Mecudat David: Uživej si dobrého, neboť je ti to určeno a své srdce vyplň radostí. Sforno: A snaž se získat věčnou dokonalost, jež je největším dobrem. Ibn Ezra: I ve chvílích, kdy si užíváš dobrého, očekávej příchod zlých časů a jednej dle toho. Almosnino: Rozjímej nad B-žím trestem a usiluj o nápravu své cesty, odstraň od sebe hřích a čiň pokání. Pesikta de-Rav Kahana:²⁹⁷ Když přicházejí dny skutků milosrdenství, čiň je okamžitě. Avšak, když čelíš dnu, ve kterém jsi podlehl zlému, uvaž jak nejlépe činit pokání, abys byl v Den Soudu ušetřen potrestání. Raši: Když jsi schopen činit dobro, buď mezi těmi, kdož činí dobré; avšak, když zlo přichází na hříšníka, buď pouze mezi pozorovateli, ne mezi postiženými.

---

²⁹⁶ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, VII:14, str: 136-137; Chameš Megilot, Kohelet str. 89.*

²⁹⁷ Homiletický midraš určený pro čtení o svátcích a šabatech.

Sefer Chasidim:²⁹⁸ V den, kdy vyslechneš dobré zprávy buď veselý a odepři si půst, avšak ve zlý den, když zemřel učenec, nemrhej svůj čas obchůzkami.

גַּם אַתָּוָה לְעַמְתָּוְהָ עֲשֵׂה הַאֲלֵהִים - **Že ten i onen učinil B-h proto...** Raši:

Dobro a jeho odměna; zlo a jeho následné potrestání. Sforno: B-ží trest je o mnoho větší než hodnota skutečného prohřešku.²⁹⁹ Talmud:³⁰⁰ Řekl rabi Meir: Pro všechno co B-h stvořil v tomto světě, stvořil také protějšek. On stvořil vysoké hory a nízké kopce. I hluboké oceány a mělké řeky stvořil. Ja'akov Kiffel: Tento koncept může být vztažen na celé stvoření, jež je plné opačných extrémů. Rozměr univerza s jeho hvězdami, galaxiemi a vnějším vesmírem je prakticky nekonečný. Nacházíme rozměr atomů a jejich elementárních součástí, které jsou mimo naši představivost. Oběžné dráhy hvězd okolo planet se podobají oběžným drahám elektronů okolo jádra atomů. Většina hmoty je nabitá opačným elektrickým napětím - kladným a záporným. Magnetismus má opačné póly. Látka, která existuje několik tisíciletí a částice, jejíž existence trvá sotva zlomek vteřiny. Jsou zde věci teplé a studené; sakrální a profánní; samičí a samčí; světlé a temné; dárce a příjemce. Existuje mnoho příkladů - זוֹה־לְעַמְתָּוְהָ - toho i onoho.

שְׁלֹא יִמְצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה - **Aby se člověk nedozvěděl, co bude po něm.** Raši a další: Člověk si nemůže B-hu stěžovat, neboť veškeré potrestání je pouhou odpovědí na lidské činy.

8:8³⁰¹

אֵין אָדָם שְׁלִיט בְּרוּחַ - **Není člověka, jenž by měl svého ducha v moci.**

---

²⁹⁸ Jedná se o nejdůležitější dílo středověkého chasidismu - Chasidej Aškenaz ; spis má etický charakter a jeho autorem je pravděpodobně Jehuda ben Šmuel he-Chasid z Řezna, zemřel r. 1270.

²⁹⁹ Jako klasického příkladu se užívá případu (celý příběh nám líčí kniha Exodus) topení židovských chlapců Egypťany, kteří později také utonuli přívalem moře.

³⁰⁰ Chag 15a.

³⁰¹ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, VIII:8, str: 149-150; *Chameš Megilot*, Kohelet str. טו - טז.

Midraš: I když by člověk znal den své smrti, jak mu to může být ku prospěchu? Nemá kontrolu nad vůlí B-žího posla (tj. anděl smrti, jenž je zmiňován jako duch).

לְכָלוֹ אֶת־הַרוּחַ - Aby ho (ducha) zadržel.

Raši; ibn Ezra: Aby uzavřel svou duši uvnitř těla, kde je uvězněná a neuvolnil ji.

וְאֵין שְׁלוֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת - A nemá vládu nad dnem smrti.

Midraš: Člověk nemůže říci andělu smrti počkej na mě, než dokončím své záležitosti a já potom přijdu. Raši; Ibn Ezra: Královská hodnost není ku prospěchu v den smrti, tzn. králové také podléhají smrti a jejich aristokratická příslušnost nemá u anděla smrti uznání. Raši: David je napříč Písmem pojmenováván jako - דָּוִד מֶלֶךְ דָּוִד - král David. Když však je zmíněn příchod jeho smrti, je nazýván pouze David. - וְיִקְרָבוּ יְמֵי דָּוִד - a Davidovy dny se přiblížily k smrti.³⁰² Jeho královský titul je ignorován.

וְאֵין מִשְׁלַחַת בַּמִּלְחָמָה - A není východiska v (tomto) boji. Raši a další: Člověk nemůže říci (když je zaměstnán v této bitvě s andělem smrti): Zde je můj syn, služebník či člen domácnosti namísto mě. Ibn Ezra; Mecudat Cion: překládají - זְבַרְבָּנָה - zbraň a objasňují, že v čase války ani zbraně člověka zcela neochrání před smrtí.

וְלֹא־יִמְלֹט רָשָׁע אֶת־בְּעָלָיו - A svévole nezachrání toho, kdo ji páchá.

Josef Kara: Hříšník neunikne trestu, kvůli svým skutkům. Jeho hříšnost ho nezachrání³⁰³ - וְיִצְדָּקָה תְּצַיֵּל מִמּוֹתָא - spravedlnost vysvobodí od smrti. Sforno; Lekach Tov: - רֵשָׁע - znamená bohatství - množství, které člověk získá skrze zlo, což značí, že majetek neuchrání jeho majitele před trestem. K záchraně dojde jen skrze pokání a dobré skutky. Tora Tmima:³⁰⁴ Ne - רֵשָׁע - svévole/hříšnost, ale - עֲשָׂר - bohatství. Tento výklad nabízí další Šalamounovo prohlášení - לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֲרָרָה - v den

---

³⁰² 1Kr 2:1.

³⁰³ Jak prohlašuje Šalamoun v Př 10:2; 11:4.

³⁰⁴ Objasňuje výklad: změnou pořadí písmen v určitém slově, dochází ke zformování slova „odlišného významu“. Zde se jedná o změna směru čtení.

prchlivosti neprospěje majetek.³⁰⁵ Člověk se tedy musí snažit žít spravedlivě, v den jeho smrti mu nic jiného nemůže být ku pomoci.

9.3³⁰⁶

וְזֶה לְעֹלָם - Na všem, co se pod sluncem děje, **je zlé to...** Mecudat David: Největší zlo ve světě. Ibn Ezra: A nic není problematictější než toto.

לְכָל אִישׁ מִן הָאָדָם - **Že všichni mají stejný úděl.** Ta'alumot Chochma: Tzn. - תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ - na tomto světě, smrt se týká všeho pod sluncem se nečiní rozdíl mezi spravedlivým a svévolníkem. Rozdíl přijde až po smrti.

וְהַסֵּדֶר בְּלִבְהֵמָה - a že srdce **synů lidských je naplněno zlobou.** Mecudat David: Člověk je povzbuzen k přesvědčení, že na tomto světě nepanuje žádná prozřetelnost ani spravedlnost. Raši: Vše se příkládá slepé náhodě, někdy prospívá spravedlivý a jindy svévolník. Ibn Ezra: Výraz ‚synové člověka‘ (a ne lidé) je zde užit ve smyslu lidí s ne příliš vysokou inteligencí, pro které je tento problém nanejvýš matoucí.

וְהוֹלִלִים בְּלִבָּבָם בְּחַיֵּיהֶם - **Po celý svůj život mají v srdci samé ztřeštěnosti.** Mecudat David: Tzn. Během svého života jsou zaujatí melancholickými a rozporuplnými myšlenkami a nemají strach z odplaty a ani neomezují své vášně a divoké touhy.

וְאֶחָדָם אֶל־הַמָּוֶת - **A pak se odeberou k mrtvým.** Mecudat David: A jejich melancholie je provází celý život. Raši: Dokud se neodeberou do Gehinom³⁰⁷. Ta'alumot Chochma: A hříšníci jsou zbaveni své věčnosti. Sa'adja Gaon: Této verš má vyjádřit, že srdce synů lidských jsou plné zla a šílenství, jak za jejich života, tak i po jejich smrti. Josef Kara: Další názor na to, že ‚lidské srdce je plné zla‘: Během svých životů myslí hříšně, neboť jejich konečná zastávka je, že se odeberou k mrtvým a proto se stávají fatalisty a ztrácejí víru.

---

³⁰⁵ Př 11:4.

³⁰⁶ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, IX:3, str: 160-161; Chameš Megilot, Kohelet str. 17.*

³⁰⁷ Výraz pro podsvětí.

11:9³⁰⁸

שִׂמְחָה בְּחַיֵּי בְּיַלְדוּתְךָ - **Raduj se mládenče ze svého mládí.**³⁰⁹

Pohlédneme-li na zakončení celého verše, bude nám jasné, že se nejedná o pouhou výzvu k požitkářství. Spíše zde narážíme na varování určené mladým lidem, kteří se často ze vzdoru přiklání k hříšnému jednání. Lekach tov: Šalamoun říká: Poznal jsem, že v mládí potřeštěnec tíhne k hříchu. Však měj se na pozoru, neboť přiblíží se doba soudu. Raši: To se podobá člověku, říkajícimu sluhovi a dítěti: Jen jdi a setrvávej ve své nespravedlnosti, ale věz, že budeš potrestán jednou ranou za všechny své hříchy! Ibn Ezra: Tuto výzvu pochopíme při srovnání s ,ovládni mne Pelišteo³¹⁰, což je myšleno více ve smyslu výhružky - jen si zkus na mne vytáhnout a podrobit si mě, než přání po nadvládě Pelištejců. Podobně sarkastická poznámka se ve výroku: ,jen se raduj a plesej dcero edómská³¹¹ a rovněž se zde patrně nejedná o přání a požehnání, nýbrž o varování ,užívej si dokud to jde, však trestu za své hříchy neunikneš'. Talmud:³¹² Až do slova - וְרַע - a věz, je verš projekcí *jecer ha-ra* - zlého pudu, zatímco druhá polovina verše promítá *jecer tov* - lidský příklon k dobrému (dobrý pud). Podle Reš Lakiše se to v první řadě vztahuje k studiu Tóry, posléze k dobrým skutkům; tj: raduj se ze svého mládí, kdy můžeš studovat a upotřebit své srdce a oči - své plné porozumění. Neboť budeš souzen za případné nedodržení příkazu studia.

וְיָשִׁיבָה לְבָבָהּ לְבָבָהּ... בְּרַכְּךָ לְבָבָהּ וּבְמַרְאֵי עֵינַיִךָ
a jdi si cestami svého srdce, za vidinou svých očí.

Srdce a oči jsou zde ztotožněny s orgány, ovládanými touhou. Výraz - תְּרָאָה עֵינַיִם - viditelné pro oči/to co oči vidí, se

---

³⁰⁸ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, XI:9, str: 190-191; Chameš Megilot, Kohelet str. קלז-קלח.*

³⁰⁹ Dosl. Raduj se mladíku ve svém dětství.

³¹⁰ Ž 60:10.

³¹¹ Pl 4:21.

³¹² Šab 63b.

vyskytuje také v 6:9 a je vykládán ve smyslu žádostivého pohledu.

וַיִּטְיֹבֶהָ לְבָבָהּ - **Následuj své srdce.** Mecudat David: Dělej to, co si tvé srdce žádá.

וְרַע - **Ale věz.** Spojka ve zde je ve významu 'ale' a uvádí následek hříšného chování.

כִּי עַל-כָּל-אֵלֶּה - **Nebot' za všechno toto.** Ibn Ezra: tj: za užívání si, následování srdce a očí. Šenot Chajim: Nebot', „Neexistuje zapomenutí před Jeho trůnem slávy“. Midraš: zdůrazňuje slovíčko *kol* - všechno (každý;všechn;veškerý). Podobá se to muži, jenž má ve zvyku krást. Když je zatčen a vyzván, aby odevzdal, co je v jeho držení, muž odpoví: Vezměte si cokoli co mám u sebe. Ti, kdo jej zadrželi mu odvětlí: Myslíš si, že se spokojíme jen se zlomkem toho, co nyní vlastníš? My od tebe požadujeme vše, co jsi zcizil během svého života! A v tomto smyslu je také psáno: věz však, že za toto všechno tě B-h postaví před soud.

11:10³¹³

וְהִסֵּר מֵעַס מִלְבָּבָהּ - **Hoře si ze srdce vyklid'.** Raši: Vypudit za srdce vše co způsobuje B-ží hněv. Člověk by měl ovládat svůj hněv, neboť hněv prozrazuje blázna.³¹⁴ Talmud říká: Pokud se mladý student rozčílí, je to kvůli zažehnutí Tóry. To jest: kvůli napětí z vyčerpávajícího studia. Navzdory tomu by se měl člověk cvičit v umírněnosti, neboť je řečeno: odstraň hněv ze svého srdce.³¹⁵

וְהִעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרָהּ - **A odstraň zlo ze svého těla.**³¹⁶ Mecudat David: Nerozmazluj své tělo chříčím.

כִּי-הַיְלֻדוֹת וְהַשְּׁחָרוֹת הַבָּל - **Nebot' mládí a úsvit jsou pomíjivé.** Mecudat David: Touhy mladého člověka nemají valnou hodnotu. Proto se jedinec musí mít velice na pozoru před těmito nástrahami.

---

³¹³ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, XI:10, str: 191-192; Chameš Megilot, Kohelet str. 171.*

³¹⁴ Srov. 7:9.

³¹⁵ Taan 4a.

³¹⁶ Heb. ,basar' dosl. maso.

Raši: Výklad slova *šacharut* bývá odvozen buď od *šachar* - svítání; úsvit života, nebo od *šachor* - černý - období dospívání, kdy vlasy jsou stále černé. V obou případech je význam podobný. Talmud: chápe slovo ve významu černý a vykládá: Vzpomínka na mladistvé myšlenky očerňuje (pocitem studu) člověka v jeho stáří.³¹⁷ Ta'alumot chochma: vykládá toto poslední prohlášení jako odpověď pro vzpurné mládí, které se ptá: Proč se mám vzdát všech potěšení mého mládí? Jako odpověď se mu dostává: Neboť mládí a úsvit jsou pomíjivé, tzn. pomíjí a odchází jako pára od úst.

12:1³¹⁸

Tento verš úzce souvisí s předcházejícím, což nám jasně naznačuje spojka *ve - a*, umístěná na začátek verše. Kohelet pokračuje tím, že člověk může významné okamžiky mládí trávit službou svému Stvořiteli.

וּזְכֹר אֶת-בּוֹרְאֶיךָ - A pamatuj na svého Stvořitele. Raši: V myšlenkách i skutcích k Jeho poctě. Jeruzalémský Talmud: říká Akavja ben Mahalalel³¹⁹ „Dobře rozvaž tři věci a nevejdeš do zajetí hříchu: uvědom si odkud pocházíš - z páchnoucí kapky; kam směřuješ - k prachu a červům; a před kým budeš skládat účty - před nejvyšším Králem Králů, Svatým, On budiž veleben. Rabi Akiva vykládá - *borejcha* - tvůj Stvořitel; na základě trojího čtení slova ve významu: *be'ercha* - tvůj pramen (odkud pocházíš), *borecha* - tvůj hrob, a *bor'echa* - tvůj Stvořitel, před Kterým budeš skládat účty.³²⁰

בְּיָמֵי בְּחֹרְתֶיךָ - Ve dnech svého mládí. Mecudat David: Doba kdy je člověk při síle. Člověk by měl během svého činorodého mládí dát přednost aktivní službě B-hu, neboť ve stáří se tato služba stává obtížnější.

יְמֵי הָרָעָה - Zlé dny. Raši: Neduhy stáří.

וְהִגְיעוּ שָׁנִים - A přijdou roky. Raši: Čas trápení.

---

³¹⁷ Šab 152a.

³¹⁸ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, XII:1, str: 192-193; Chameš Megilot, Kohelet str. קל"ב.*

³¹⁹ Avot III:1.

³²⁰ jTSot 2:2.

אֵין־לִי בָהֶם חֶפֶץ - **Nemám v nich zalíbení.** Mecudat David: Nemám již touhy ani přání a dávám přednost smrti. Taalumot Chochma: Pokud jsi hřešil v mládí, pamatuj na Stvořitele dokud jsi mladý, před tím než přijdou zlé dny - čas potrestání a odplaty. Pokud jedinec nečinil pokání již v mládí, neměl by s tím začínat až ve dnech, o kterých řekne: nemám v nich zalíbení - tj. ve stáří, kdy si člověk hledá pro vše logické vysvětlení a říká: K čemu je mi nyní pokání, když má přání a touhy jsou pryč. I přes to dělej co se od tebe žádá a čiň pokání. Také Šalamoun nabádá člověka k ovládnutí svých vášní před příchodem stáří.

12:7³²¹

וַיֵּשֶׁב הָעֶפְרָי - **A prach se vrátí.** Prach zde znamená člověka, který byl z prachu stvořen.

עַל־הָאָרֶץ כְּשֵׁהִיא - **Do země, kde byl.** Almosnino: Jak tomu bylo při stvoření. Jedná se zde znovu o připojení se k zemi, ze které byl (člověk) stvořen. Jak je psáno:³²² Prach jsi a v prach se navrátíš. Ibn Ezra: Jen kosti zůstanou. Avšak dokonce i ty se eventuálně mohou rozpadnout. Předložka על znamená doslova *na* či *nad*, zde se však překládá *do* (země).

וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים - **A duch se vrátí k B-hu.** Ale duše se navrátí ke zdroji, z něhož byla vzata; tzn. k B-hu, který ji dal člověku.³²³ Sforno: Pozemská část se vrátí do země, ale duše se odebere k B-hu, aby složila účty za své pozemské působení. Ibn Ezra: Tento verš argumentuje proti zastáncům myšlenky, že duše vstupuje do bytí náhodně. Náhoda nemá zdroj, ke kterému by se vrátila. More Nevuchim:³²⁴ רוּחַ - **Duch.** Také symbolizuje to, co zůstává z člověka po jeho smrti a nepodléhá zkáze. Midraš: B-h řekl člověku: Dal jsem ti duši, která je čistá, čistou mi ji navrať.

---

³²¹ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, XII:7, str: 92; Chameš Megilot, Kohelet str. תקד.*

³²² Gn 3:19.

³²³ Gn 2:7.

³²⁴ Významný filosofický spis, jehož autorem je Majmonides; viz pozn. č. 3.

12:8³²⁵

Zde začíná samotný epilog. Rambam: Poté co Kohelet pojednal o skutečnostech a útrapách lidského života a popsal nestálost, kterou člověk zakouší *pod sluncem* až do své smrti, přichází s opakujícím se refrémem celé knihy: Vše je pomíjivé.

הַבֵּל הַבֵּל - **Pomíjivost pomíjivosti**. Raši: „Mnohou pomíjivost spatřuji ve světě“, říká ten, v němž se nashromáždilo tolik moudrosti. Vše, co bylo stvořeno během šesti dnů stvoření, je pomíjivé. Mnozí klasičtí komentátoři nabízejí výklad slova **הַבֵּל** - ve smyslu imperativu *odmítň (učiň pomíjivou)* pomíjivost, neboť vše je pomíjivé.³²⁶ Akejdat Jicchak: Připomínkou smrti jsem se utvrdil ve svých závěrech, jimiž jsem celou svou promluvu začal. Vše je pomíjivé.

הַקֹּהֵלֶת - **Kohelet**. Ibn Ezra: Je zde použito určitého členu heb.-*ha-* ten konkrétní Kohelet, což zdůrazňuje, že se jedná o titul.³²⁷

12.13³²⁸

סֹפֵר דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע - **Závěr všeho, co jsi slyšel**.³²⁹

Ibn Latif:³³⁰ Závěr všech výroků této knihy. Ibn Ezra: Uvědom si, co jsem pro tebe učinil a, že jsi vyslechl všechny části. Midraš: „Konec je slovo“. Na konci lidského úsilí všichni vyhlašují své činy, výroky typu: žil správně tak a tak, tak a tak byl bohabojný.

הַכֹּל נִשְׁמָע - **Co je slyšet**. Sforno: Vše již bylo slyšeno na Sinaji: proto B-ha se boj. Mecudat David: Cokoli člověk dělá, je slyšet v nebi, proto neporušuj žádné z Jeho slov. Šalamoun řekl: Ačkoli jsem v této knize pojednával o mnoha obtížných a těžko srozumitelných myšlenkách, závěr knihy je jasný a

---

³²⁵ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, XII:8, str: 198-199; *Chameš Megilot*, Kohelet str. חֲמֵשׁ מִגִּילוֹת - חֲמֵשׁ.

³²⁶ Další výklad k tomuto v 1:2, kde to uvádí Rambam a Mecudat David; ve výkladu tohoto verše se na tom shodují i ibn Ezra a Ta'alumot Chochma.

³²⁷ Ibn Ezra; viz komentář k 1:1.

³²⁸ *Koheles/Ecclesiastes*: Megilat Kohelet, XII:13, str: 203; *Chameš Megilot*, Kohelet str. חֲמֵשׁ.

³²⁹ Dosl. „vše je slyšet“.

³³⁰ Jicchak ben Avraham ibn Latif; 1210-1280; novoplatónský filosof a komentátor španělské oblasti.

srozumitelný: B-ha se boj,³³¹ všemi svými údy a orgány, neboť to je celý člověk.

אַחַדְהָאֱלֹהִים יִרָא וְאַחַדְמִצּוֹתָיו שְׂמוֹר - **B-ha se boj a Jeho přikázání zachovávej.** Ramban: B-ha se boj ve svém srdci a Jeho přikázání zachovávej svými skutky. Raši: Učiň vše, co je v tvých silách a srdce nasměřuj k nebi.

כִּי־יִזְוָה כָּל־הָאָדָם - **Na tom u člověka všechno závisí.** Raši: Proto byl člověk stvořen. Ibn Ezra: To je podstata člověka. Talmud: Celý svět byl stvořen pouze pro takového člověka.³³²

12.14³³³

כִּי אֶחָד־כָּל־מַעֲשֵׂהָ - **Veškeré dílo.** Raši: Které člověk činí. Nejedná se o veškeré dílo B-ží, ale veškeré dílo, co se děje ve světě.

הָאֱלֹהִים יִבֵּא בַּמִּשְׁפָּט - **B-h postaví před soud.**³³⁴

עַל כָּל־נִגְעָלָם - **I vše, co je utajeno.** Raši: Dokonce i neúmyslný prohřešek. Ibn Ezra: Vztahuje se to i na takové hříchy, které si člověk neuvědomuje. Ralbag:³³⁵ Dokonce i prohřešek učiněný v soukromí, utajený i před přáteli, který tedy nemůže být potrestán lidským soudním dvorem. Sa'adja Gaon: Tento výrok se vztahuje na různé pokřivenosti lidské duše (psychické stránky člověka), které mohou být skryté před okolím, avšak před B-hem budou vyjeveny.

אַם־טוֹב וְאַם־רָע - **At' dobré, či zlé.** Mecudat David: Ať už úmysl byl dobrý nebo zlý. Sforno: Ať už skutek byl dobrý a tudíž zasluhující odměnu, či byl zlý a zasloužil by potrestání.

Jako příklad lze uvést toho, kdo dává almužnu chudé osobě veřejně. Což je zřejmý dobrý skutek, který je však nepřijatelný, neboť příjemce uvádí do rozpaků. V této souvislosti se traduje příběh: Rav Janaj jednou viděl kohosi, jak dává chudému člověku veřejně minci. Řekl mu: Bylo by

³³¹ Je možno překládat též jako: „B-ha uctívej všemi svými údy a orgány...“.

³³² Šab 30b.

³³³ *Koheles/Ecclesiastes: Megilat Kohelet, XII:14, str: 203-204; Chameš Megilot, Kohelet str. 17 - 177.*

³³⁴ Dosl. ...přivede v soud.

³³⁵ Levi ben Geršom zvaný Gersonides; 1288 - 1344; svého času nejvýznamnější biblický komentátor; dále proslul jako matematik, astronom, filosof a lékař.

bývalo lépe, kdybys mu nic nedal, než ho obdaroval veřejně a uvrhnout jej tak do pocitu zahanbení.³³⁶

סוף דבר - Je zvykem během synagogálního čtení opakovat verš 13, raději než skončit slovem vyjadřujícím něco zlého. Činí se tak stejně v případě závěru liturgického čtení knihy Izajáš, Malachijáš a Pláč.

---

³³⁶ Chag 5a.

6. Závěrečné zamyšlení nad sdělením knihy

Kohelet

V samém počátku této práce bylo pojednáno stručně o člověku, jakožto o vrcholném cíli celého B-žího stvoření. Následně jsme skrze charakteristiku a tematiku Koheletova díla dospěli k zevrubnému obsahu dvanácti kapitol jeho knihy. Prostřednictvím nesmrtelného odkazu učenců věčné Tóry – jejich památka budiž požehnána, nám bylo naznačeno jak chápat Koheletovo poselství člověku ve světle tradičního rabínského judaismu. Nyní již zbývá jen shrnout vše co bylo řečeno a ve zkratce přetlumočit současnému čtenáři zásadní motivy a témata prostupující celým dílem, tak jak je vnímá pisatel této práce.

To, zda je autor knihy samotný král Šalamoun, či pozdější anonymní pisatel žijící na pokraji nástupu helénistické doby, není až tak důležité. Důležitá je forma sdělení, která bezpochyby odkazuje k přesvědčení, že autor byl velmi vzdělaný a pocházel z vyšší vrstvy obyvatelstva, tudíž se nedá vyloučit ani jeho aristokratická příslušnost. Nejen v dějinách židovské literatury se totiž setkáváme s tím, že tvůrce nějakého zásadního díla adresuje autorství svého spisu významné osobnosti z dějin, aby své práci dodal autority a usnadnil tak její všeobecné přijetí. Osobně se domnívám, že pravda patrně bude někde uprostřed. Vznik spisu tak jak jej známe, bude pravděpodobně pozdější než z doby jednotného království. Autor však mohl mít k dispozici nám nedochovaný pramen Šalamounových výroků, které shromáždil ve sbírku a přetlumočil ji do jazyka své doby a více než autorem tak byl spíše konečným redaktorem.³³⁷ Ať už je to jakkoli, hovoříme o dílu neobyčejné mravní a etické hodnoty. Kohelet prostupuje celou knihou, jako

---

³³⁷ V podobném duchu se vyjadřují určití obezřetní badatelé k původu stěžejního kabalistického díla *Sefer Zohar*; viz: SADEK, Vladimír. *Židovská mystika*. Praha: Fra, 2003. 220 s. ISBN 80-86603-05-9. str. 60.

muž vyzrálého věku, jenž vše o čem píše, zakusil, pozoroval, podrobil pokusu či k tomu dospěl na základě moudrosti. Díky svému bohatství se nad vše mohl jak se patří povznést a se vším co je na tomto světě se smířit a přijmout to jako danost. Tento odstup je nanejvýš stěžejním prvkem jeho díla a často se halí do závoje zdánlivého pesimismu až cynismu. Dle mého soudu se spíše jedná o trefně formulované zákonitosti tohoto světa vyjádřené jak v rovině mezilidských vztahů, tak především vztahu B-ha vůči stvoření. Samotný autor knihy Kohelet vystupuje jako osoba, jež má zálibu v shromažďování moudrosti, či mudroslovných výroků.

Pomíjivost je zásadním tématem celé knihy. Tento motiv je často chápán v poněkud pesimistickém duchu a nešťastně ztotožňován s marností. Je snad celé stvořitelské B-ží dílo, jež B-h stvořil během šesti dnů obrazem marnosti? B-že nedopustí! Tímto prohlášením bychom se pohybovali na velmi tenkém ledě, pod nímž se nachází temná hlubina náboženské hereze a gnóze. Vše je pomíjivé. Je to princip vlastní všemu stvořenému. Princip, který je třeba uzнат a smířit se s ním. Pokud se nám toto podaří, můžeme spatřovat rozměr spravedlnosti ve stvořitelském díle. Podle Koheleta všechno materiální stihne dříve nebo později stejný osud. Proto bychom se ve svém životě neměli soustřeďovat jen na materiální záležitosti a užívání si požitků z nich pramenících. Neboť tato činnost je bez konce. Člověk se stává zajatcem svých potřeb a časem si na nich vybuduje silnou závislost. Když pak je mu naplňování a potěšení z těchto potřeb odejmuto, ztrácí smysl života. Uvědomění si pomíjivosti sebe sama a všeho, co nás obklopuje, jistě není jednoduché. Nemělo by však vést k lhostejnosti a zahořknutí vůči světu. Naopak by nás mělo povzbudit k úsilí o udržování rovnováhy v B-hem stvořeném světě. Smíření se s principem pomíjivosti by nás mělo motivovat ke snaze ctít, zachovávat vše živé a usilovat o konání dobra. Člověku je dána velká odpovědnost tím, že má

možnost si svou pomíjivost uvědomit a spatřovat v ní spojnici se vším stvořeným.

Dalším klíčovým slovem Koheletova díla je termín ‚podíl‘ většinou přímo či nepřímo spojený s těžkou prací, či lopotou. Podíl je lidskou mzdou za tuto vykonávanou práci. Nikoli však ve smyslu hmotné odměny, nýbrž ve smyslu radosti. Člověk by se měl radovat z toho, že mu byl dán dar života. Samozřejmě, že lidský život přináší mnoho úskalí, někdy možná více než je člověk schopen unést. Přesto Kohelet nabádá k radosti z konání práce samé, neboť ačkoli je tato práce rukou synů lidských pomíjivá a užitek z ní není takřka žádný, přesto se z ní má člověk radovat. Je totiž stále naživu, může se hřát na slunci, užívat si své pozemské potřeby, nutné k tomu, aby byl živ. Může se radovat z celého stvoření a ze svého zasazení v jeho středu. Vždy však musí mít na paměti svého Stvořitele i myšlenku, že vše pomíjí.

Hmatatelnou odměnu či trest na tomto světě Kohelet nenalezl. Existuje-li nějaký produkt spravedlnosti, je zahalen do proměnlivého závoje, který je pro člověka neprostupný. Lidská moudrost je ohraničená a odpověď na tuto otázku se pravděpodobně nachází právě za jejími hranicemi. B-ží cesty jsou nevyzpytatelné a tajemné a nikdo se v nich neorientuje. Jsme tvorové obdařeni svobodnou vůlí a je jen na nás, jak se s tímto darem vypořádáme. Pokusme se nad tímto tématem zamyslet a uvědomit si co by se dělo, či kam by lidstvo dospělo, kdyby jakékoli hříšné jednání bylo okamžitě potrestáno. Všichni bychom se chovali jako stroje. Ze strachu z bezprostředního trestu bychom nepřekračovali stanovené mantinely a raději bychom se k nim ani nepřibližovali. O svobodné vůli v rozhodování by nemohla být řeč. Možná, že se lidstvo někdy v takovémto stavu nacházelo, či se do jisté míry nachází stále. Kohelet se však vůči tomuto pojetí existence myšlenkově vyhranil. Proto Kohelet říká: dělej si co chceš, následuj své touhy a sám poznej co je dobré a zlé, ale věz, že

za všechny tvé činy, ať už zjevné, či skryté tě B-h přivede před soud.

Pokusíme-li se vybrat čtyři typy člověka, nacházející se v knize Kohelet, jako archetypální reprezentanty společnosti³³⁸ a osmělíme-li se své sdělení přiodít hávem mudroslovného vyjádření (spoléhající na pochopení a velkorysost čtenáře), mohl by popis Koheletova poselství vypadat následovně: „Bohatého člověka varuje: Měj se na pozoru příteli, plnými poháry jsem si užíval radostí plynoucích z mého jmění a věz, že užitek mi žádný nepřinesly. Jen prchavé opojení, jež nemůže trvat věčně a o to horší je pak vystřízlivění. Moudrému radí: Nemysli si, že z moudrosti pramení nějaká výhoda. Jsi-li zvyklý cvičit svůj rozum věz, že i z toho vzejde mnoho žalu a stejně jako se lakomec zvyklý hromadit peníze, peněz nikdy nenasytí, tak ani moudrý svou moudrostí nebude nikdy uspokojen. Mladíka povzbuzuje: Raduj se synu ze svého bujného mládí. Jsou-li pro tebe výroky starců přítěží a slova Zákona okovy bránící ti v rozletu – budiž. Leť si tedy kam tě srdce táhne. Vždyť pro mládí je to přirozené. Věz však, že kdo vysoko míří z výšky také padá. Křídla jednoho dne nebudou schopná letu a nezvyklá chuť prsti bude ti nepříjemnou v ústech. Tehdy poznáš, že výroky starců byly by ti dobrou radou a slova Zákona spíš ozdobou než žalářem. Chudého pak utěšuje: Co na tom, že osud nebyl k tobě štědrý, že jíš celý život z jedné misky. Věz, že Soudce před, kterým budeš své účty skládat, úplatný není a na hodnost nehledí. Ba ani červy rozdílů nedělají.“ Každému by pak jistě přidal výzvu, aby se dle svých schopností a dispozic snažil působit v prospěch dobra, prostřednictvím skutků milosrdenství, a ctil tak svého Stvořitele. Boháč svým majetkem, moudrý svými vědomostmi, mladík svou vitální silou a chudák svou pokorou a šetrností.

Konečně bych rád poukázal na několik témat, která si již dávno našla pevné místo v našich životech. Výrok „marnost nad

---

³³⁸ Potřeštěnce, hříšníka a spravedlivého ponechávám stranou jejich osudu.

marnost` se stal ekvivalentem bezcílného snažení i v naší kulturní oblasti. Podobně jsme zvyklí jakoukoli absenci něčeho překvapivého vyjadřovat pojmem ‚nic nového pod sluncem` – což je jak známo – zásadní sdělení Koheletovy knihy. Dále v nás zakořenil i seznam protikladného činění z 3.1-8 s ujištěním, že ‚všechno má svůj čas`. Dále není bez zajímavosti jedna legenda z naší historie, která si také vypůjčuje výrok, nám známý k Koheletova díla. Na konci verše 4.12, který vypovídá o výhodě ‚společenského člověka`, stojí, že ‚nit trojitá se teprv nepřetrhne`. Podobný výrok se přeci připisuje Svatoplukovi – vládci Velkomoravské Říše, který svým třem synům adresuje podobné sdělení, jenž je demonstrováno na třech prutech.

Význam je stejný, pomíjivost jako princip a smrt jako úděl společný všemu živému má vést k soudržnosti jak mezi bratry, či lidmi navzájem, tak mezi celým stvořením. Kdo jiný než člověk by měl být tímto spojovacím prvkem³³⁹.

Závěrem tohoto vlastního zamyšlení bych rád vyjádřil nadšení nad skutečností, že se učenci, jejich památka budiž požehnána, během diskuzí nad problematikou zpřístupnění knihy Kohelet, vyslovili kladně a přijali toto neobyčejné dílo mezi knihy náležející do kánonu Hebrejské Bible. Doufám, že svým pojednáním jsem nikterak nerozšířil řady samozvaných vykladačů, ve svých úvahách jsem se záměrně držel tradice a diskurzu rabínských autorit, který jsem se snažil kombinovat s vědeckým náhledem.

Domnívám se ovšem, že kniha Kohelet je přístupná každému zájemci o její studium, neboť pozoruhodně souzní s naladěním člověka postmoderní doby. Pojednává o relativitě hodnot a lidské svobodě (která je zajisté osvobozující, ale pouze v případě, je-li s ní uvážlivě nakládáno), nabízí však překonání

---

³³⁹ Na výrok o niti také navazuje Mistr Jan Hus, jenž je autorem spisu *Provázek trojpramenný*, pojednávajícím o moci víry.

relativismu a skepticizmu nasměrováním lidské existence k Bohu, jakožto Počátku i Konci všeho.

Závěr

Záměrem práce bylo podat ucelený pohled na Koheletovo dílo se zaostřením na úděl člověka tak jak jej spatřují především tradiční rabínské autority ve svých komentářích. Nevynechal jsem ani nástin moderního kritického bádání, které pod drobnohledem sleduje všechna zásadní díla lidské vzdělanosti. Snažil jsem se podchytit (často i za cenu zobecnění) stěžejní motivy a témata, která prostupují celým Písmem a u Koheleta se objevují v poněkud jiném světle. Pojednal jsem i o jistých potížích, které muselo toto rozporuplné dílo překonat, aby si našlo své pevné místo mezi takovými knihami jako jsou Žalmy, Jób či Ezdráš.

Sám jsem na těchto stránkách zaznamenal, jak mocně na mne zapůsobila slova syna Davidova, krále v Jeruzalémě. To, že jsou Koheletovy formulace často obtížné je bez debat a tíhu jeho mnohoznačných výroků jsem častokrát pocítil na vlastní kůži.

Jistě by však stálo za to podrobit dílo detailnějšímu zkoumání. Například pořídit úplný rabínský překlad i s výkladem celého díla. Zajímavá je také myšlenka komplexnějšího srovnání této knihy s dalšími mudroslovnými biblickými texty, či blízkovýchodní literaturou tohoto typu obecně, tak jak se vyvíjela v Egyptě a Mezopotámii.

Snažil jsem se, aby tato práce skromným dílem přispěla k dalšímu poznání spisu Kohelet, a pomohla jej zbavit nepravdivého tvrzení, že Koheletův náhled na svět není dostatečně biblický atp. Kohelet chápe rozličná úskalí lidské existence a snaží se člověka vést k zodpovědnosti, a především jej ukotvit ve službě B-hu. To, že vnímá mnohé jevy jako ambivalentní, může Koheleta přiblížit dnešnímu čtenáři, jenž umí samostatně přemýšlet a perspektiva mnohdy bolestného hledání a nalézání je mu bližší, než lidem dob minulých.

Seznam použité literatury a elektronických médií

Primární zdroje

Biblia Hebraica. Kittel, R. (ed.). Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt, 1954. 1434 s. ISBN (neuvedeno).

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Elliger, K., Rudolph, W. (ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1990. 1574 s. ISBN 3-438-05219-9.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového Zákona: Ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1991. 863, 287 s. ISBN (neuvedeno).

Koheles/Ecclesiastes: a new translation with commentary anthologized from talmudic, midrasic and rabbinic sources. Zlotowitz, M., Sherman, N. (ed.). Brooklyn: Mesorah Publications, 1977. 224 s. ISBN 0-89906-006-4.

Chameš megilot: Nevi'im u-chtuvim: Nechmad le-mar'e. Jerusalem: Torah Ha'Mefuarah, 1996-1997. 490 s. ISBN (neuvedeno).

The Jewish Study Bible: Tanakh translation. Berlin, A., Brettler, M.Z. (ed.). New York: Oxford University Press, 2004. 2181s. ISBN 0-19-529751-2.

MILLER, Douglas B. *Symbol and Rhetoric in Ecclesiastes: The Place of Hebel in Qohelet's Work*. Atlanta: Society of Biblical literature, 2002. 238 s. ISBN 1-58983-029-6.

INGRAM, Doug. *Ambiguity in Ecclesiastes*. New York: T & T Clark International, 2006. 299 s. ISBN 0-567-02711-2.

Sekundární literatura

COHEN, Abraham. *Talmud: pro každého: Historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Praha: Sefer, 2006. 479 s. ISBN 80-85924-49-8.

RENDTORFF, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny: Úvod do starozákonní literatury*. Praha: Vyšehrad, 2003. 376 s. ISBN 80-7021-634-4.

SADEK, Vladimír. *Židovská mystika*. Praha: Fra, 2003. 220 s. ISBN 80-86603-05-9.

HOLUBOVÁ, Markéta. *Ha-rav Šneur Zalman z Ljady: Likutej amarim - Tanja/ překlad vybraných kapitol (opatřený komentářem, jakož i několika religionisticko-historickými úvahami vztahujícími se zvláště k fenomenu spirituality hnutí Chabad a chasidismu obecně*. Brno: L. Marek, 2007. 249 s. ISBN 978-80-86263-97-7.

Starý zákon: překlad s výkladem: 10-Příslaví-Kazatel-Píseň Písní. Praha: Kalich, 1979. 328 s. ISBN (nevedeno).

STEMBERGER, Günter. *Talmud a Midraš: Úvod do rabínské literatury*. Praha: Vyšehrad, 1999. 447 s. ISBN 80-7021-301-9.

SEGERT, Stanislav. *Synové světla a synové tmy: Svědectví nejstarších biblických rukopisů*. Praha: Orbis, 1970. 233 s. ISBN (nevedeno).

SCHUBERT, Kurt. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha: Vyšehrad, 1995. 288 s. ISBN 80-7021-075-3.

Slovníky a encyklopedie

Encyclopaedia Judaica. Roth, C., Wigoder, G. (ed.). Jerusalem: Keter, 1996. 16 svaz.

GESENIUS, Wilhelm. *Hebrew and Chaldee Lexicon to the Old Testament Scriptures*. Londýn: Samuel Bagster & Sons, (1857). 920 s. ISBN (neuvedeno).

LISOWSKY, Gerhard. *Konkordanz zum hebräischen Alten Testament*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1993. 1672 s. ISBN 3-438-05230-7.

Milon Even-Šošán: mechudaš u-meudkan li-šnot ha-alpajim. Even-Šošán, A., Azar, M. (ed.). Jerušalajim: Am oved, 2003. 6 sv. ISBN 965-517-059-4.

NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z: Slovník termínů a pojmů*. Praha: Sefer, 1992. 285 s. ISBN 80-900895-3-4.

PÍPAL, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 2006. 188 s. ISBN 80-7017-029-8.

Elektronické dokumenty nebo jejich části

EDITORIAL STAFF. *The Torah CD-Rom Library (CD-ROM)*. Taklitor Torani. Version 2.4. Israel, Copyright 1999–2001. (ISBN neuvedeno).

KANTROWITZ, David. (ed.). *Judaic Classic Library (CD-ROM)*. Version II f. Institute for Computers in Jewish Life. Davka Corporation & Judaica Press Inc., Copyright 1991–1999. (ISBN neuvedeno).

Poznámka: Všechny citace Talmudu a midrašů (a odkazy na tato díla) jsou vypracovány na základě textů: EDITORIAL STAFF. *The Torah CD-ROM Library (CD-ROM)*. Taklitor Torani. Version 2.4. Israel, Copyright 1999–2001. (ISBN neuvedeno); případně: KANTROWITZ, David. (ed.). *Judaic Classic Library (CD-ROM)*. Version II. f. Institute for Computers in Jewish Life. Davka Corporation & Judaica Press Inc., Copyright

1991–1999. (ISBN neuvedeno). Tato CD-R obsahují prakticky téměř všechny zásadní judaistické texty - Tóru Písemnou a Ústní; midraše a další spisy.